

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta**

Bakalářská práce

České Budějovice 2012

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta**

Katedra pedagogiky a psychologie

**Adaptační kurzy a jejich využití
v podmínkách Hotelové školy v Plzni**

Bakalářská práce

České Budějovice 2012

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D

Vypracovala:
Marie Kabátová
Obor:
Učitelství odborných předmětů

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

.....

podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Miroslavu Procházkovi Ph.D. za laskavost a porozumění, se kterým mne vedl při zpracování této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá organizací a významem tzv. adaptačních kurzů pro žáky 1. ročníků učebních a studijních oborů střední odborné školy. Názory na význam, užitečnost a organizaci kurzů, se i po dvanáctileté historii realizace kurzů v Hotelové škole, Plzeň různí. Existuje velká skupina, pro kurzy zapálených pedagogů, ale i velká skupina jejich odpůrců.

V teoretické části se práce zaměřuje na rekapitulaci vývoje zážitkové pedagogiky, metody a její začlenění v současném školním systému. Věnuje se schématu, formulování cílů a struktuře adaptačních kurzů. Přináší stručný přehled subjektů, které realizují kurz „na klíč“.

Výzkumná část má za cíl zjistit, jaký význam přiřkládají a jaké postoje zaujímají k účasti na kurzech pedagogové školy a žáci prvních ročníků. Zaměřuje se také na názor budoucích žáků školy a okrajově zjišťuje pohled respondentů mimo školu.

Výsledky a poznatky z výzkumu jsou shrnuty v poslední části. Na základě syntézy je navržen nový optimalizovaný postup při realizaci kurzu. Zároveň je sestaven jednodenní program pro případ, že by se pobytový kurz nekonal.

Klíčová slova:

Adaptační kurz

Osobnostní a sociální rozvoj

Prožitek

Školství

Vzdělávání

Zkušenostní učení

Abstract

This thesis deals with the organization and importance of so called adaptation courses for first grade students of study and vocational field of study. The opinions on importance and usefulness of these courses at High school of Gastronomy and Tourism in Pilsen are various even after twelve years of the courses existence. There is a large group of enthusiastic teachers supporting the courses but also a large group of their opponents. The theoretical part focuses on the summary of experiential learning, methods and its inclusion in the current school system. It deals with the scheme, objectives formulation and structure of the adaptation courses. It also provides a brief overview of organizations implementing the courses „on request“.

The research part is intended to find out the significance of these courses concerning the attitude of the participants, both the teachers and first grade students. It also focuses on the opinion of future students and it marginally detects the view of respondents outside the school. The results and findings from the research are summarized in the last section. Based on the synthesis the new, optimized procedure of the courses is proposed. At the same time one day programme is designed in case of cancelling the residential courses.

Keywords:

Adaptation course

Education

Educational system

Experience

Experiential learning

Personal and social development

OBSAH

1	Úvod.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST		10
2	Pedagogika a zážitková pedagogika	10
2.1	Historické kořeny a vývoj zážitkové pedagogiky	12
2.2	Zážitkově pedagogické přístupy	18
2.3	Základní pojmy a modely zážitkové pedagogiky	20
2.4	Prostředky zážitkové pedagogiky	22
2.5	Rámcový vzdělávací program.....	24
3	Adaptační kurz.....	27
3.1	Vymezení pojmu adaptační kurz.....	27
3.2	Historie a současnost adaptačních kurzů	28
3.3	Cíle adaptačních kurzů.....	30
3.4	Pilíře adaptačních kurzů.....	31
3.5	Struktura a program adaptačních kurzů	32
3.6	Teorie komfortní zóny	34
3.7	Důvěryhodnost, důvěra a bezpečí	35
II. PRAKTICKÁ ČÁST		37
4	Adaptační kurz na Hotelové škole	37
4.1	Realizovaný kurz 2011.....	37
4.2	Program kurzu 2011	38
4.3	Obsahové zaměření a cíle průzkumu	43
4.4	Výzkumné předpoklady a průzkum	43
4.5	Vyhodnocení průzkumu	44
4.5.1	Dotazník pro žáky školy	45
4.5.2	Dotazník pro budoucí žáky	47
4.5.3	Dotazník pro pedagogy	48
4.6	Shrnutí.....	58
5	Závěr	59
	Seznam obrázků, tabulek a grafů	71
	Literatura a internetové zdroje:.....	72

1 Úvod

Hotelová škola, Plzeň je střední odborná škola se zaměřením na gastronomické obory s výučním listem i s maturitou. Školu studuje průměrně kolem 770 až 800 žáků ve věku 15 - 20, 21 let. V prvním ročníku jsou 4 třídy kuchařů, 2 třídy číšníků a 2 třídy oboru s maturitou. Pedagogický sbor má 42 vyučujících. Adaptační kurzy pro žáky těchto ročníků, probíhají v Hotelové škole, Plzeň od roku 2000. Zpočátku byly realizovány pro několik školních tříd pod názvem Seznamovací kurz. Postupně byly zapojeny všechny třídy 1. ročníků učebních i studijních oborů. Vzhledem k novému pojetí vzdělávání vyplývajícího ze školské reformy, ze které vycházejí rámcové vzdělávací programy (*RVP*) a dále školní vzdělávací programy (*ŠVP*), byly tyto kurzy zařazeny v roce 2009 do školního programu Hotelové školy pod názvem Adaptační kurz. Jde o třídní pobyt v rekreačním zařízení mimo školu. Kurz je součástí ŠVP v rámci průřezového tématu Občan v demokratické společnosti.

O prospěšnosti stmelovacích kurzů bylo mnohé napsáno jak z pohledu psychologů, tak z pohledu pedagogů. Tímto tématem se zabývá rovněž mnoho bakalářských a diplomových prací. Uvádí se, že program je sestaven z her se sociálně-psychologickou tematikou a jde převážně o učení prožitkem, které je prokazatelně účinné. Pokud je program dobře sestaven, to znamená s ohledem na věk žáků a složení skupiny, ve které probíhá, prospívá rozvoji sociálních dovedností žáků i navázání vzájemných vztahů v nové školní třídě. Žáci se učí komunikaci mezi sebou, mezi žáky a učiteli, oboustrannému respektování a zvládnutí pravidel ve školním prostředí. Absolvování kurzu má pro žáky rovněž preventivní přínos v oblasti rizikového chování a sociálně patologických jevů – i když to není prvoplánovým cílem, směřuje žáky k osobní zodpovědnosti, samostatnosti, spolupráci mezi sebou a s pedagogy, k řešení a zvládnutí konfliktů.

Třídním učitelům i ostatním pedagogům účast v kurzu často umožní včas porozumět chování a reakcím žáků, aktivně jejich chování usměrňovat a ovlivňovat, podporovat pozitivní chování a vztahy v třídním kolektivu.

Přes všechna uvedená pozitiva, se setkávám na straně pedagogů s pochybnostmi o prospěšnosti a významu kurzů. Z tohoto poznatku vyplynulo téma mé bakalářské práce - **Adaptační kurzy a jejich využití v podmínkách Hotelové školy v Plzni.**

V první části se zaměřuji na teorii. Jsou zde vysvětleny základní pojmy a metody zážitkové pedagogiky, její historie a tradice. Dále jsou zmíněny vlivy

a přístupy významných osobností, které přispěly k tvorbě zážitkově pedagogických koncepcí. Jednu z kapitol zaměřuji na průřezové téma ŠVP - Občan v demokratické společnosti a příležitost zařazení kurzů do ŠVP.

Následuje vymezení, popis zásad a cílů adaptačních kurzů a jejich vývoj u nás. Zabývám se strukturou kurzu, tvorbou programu a personálním zajištěním.

V teoretické části jsem využila informací z odborné literatury z oblasti zážitkové pedagogiky, psychologie osobnosti, sociální psychologie a problematiky RVP i odborných časopisů.

V praktické části jsem realizovala průzkum mezi žáky a pedagogy. Zároveň jsem provedla šetření mezi budoucími uchazeči o studium nebo jejich rodiči. Rozhodla jsem se zaměřit na využití adaptačního kurzu z pohledu žáků a pedagogů. Zajímalo mě, jak tyto skupiny zhodnotí užitečnost akce a zda dále využívají nějaké poznatky, dovednosti a pod. Vycházím zde také z vlastních dlouholetých zkušeností s organizováním a realizací kurzů. Pohled žáků – absolventů kurzu může ukázat, zda se teoretické cíle podařilo v programu kurzu naplnit a zdali je žáci vnímají jako důležité. Výsledky průzkumu mezi pedagogy osvětlí, jak učitelé naší školy vnímají tento kurz a zda v něm získají podklady, které mohou dále využít k práci se třídou i jednotlivými žáky. Ze šetření mezi budoucími uchazeči o studium může vyplynout jaký je o účast na kurzech zájem. Tyto poznatky z průzkumu mohou být využity při přípravě dalších adaptačních kurzů.

Pro průzkum jsem záměrně vybrala žáky 1. ročníků, kteří kurz absolvovali a žáky, kteří se kurzu ještě neúčastnili. Před samotným průzkumem jsem zrealizovala i pilotážní průzkum, pro který jsem využila metody dotazníku a participačního pozorování (zúčastněného pozorování).

Pro průzkum jsem využila opět metodu dotazníku, interview, anketu. Za účelem získání více poznatků jsem využila i participačního pozorování přímo na kurzech.

Získané informace jsem postupně roztřídila, analyzovala, porovнала a shrnula. Součástí zpracování dat je interpretace výsledků průzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

2 Pedagogika a zážitková pedagogika

Ve všeobecném povědomí je náplní pedagogiky vše, co souvisí s učením, vzděláváním, výchovou a školou. Pokud se někdo učí něčemu pod vedením jiné osoby, dáváme tuto činnost do souvislosti s pedagogikou. Formulování obsahu pedagogiky jako vědy, procházelo dlouhodobým vývojem. Původně byla součástí filosofie a až v 19. století se začala konstituovat a rozvíjet jako samostatná věda. Roku 1806 napsal např. Johann Friedrich Herbart dílo, které už nazval “Všeobecná pedagogika z cíle výchovy odvozená”. Počátkem 20. století je již pedagogika vymezena jako věda o výchově. Existuje více odborných definic, které vymezují pojem pedagogika. Pedagogický slovník uvádí, že *„pedagogika je v odborném významu věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti. Není to tedy vázáno pouze na vzdělávání ve školních institucích a na populaci dětí a mládeže.“*¹ Na informačním internetovém zdroji wikipedia.org se píše, že: *“Pedagogika je společenská věda, která zkoumá podstatu, strukturu a zákonitosti výchovy a vzdělávání jako záměrné, cílevědomé a soustavné činnosti formující osobnost člověka v nejrůznějších sférách života společnosti. ... Slovo pedagogika pochází z antického Řecka. Zde byl slovem paidagógos (řecky: παιδαγωγέω; paidós: dítě, ágein: vést, doprovázet) označován otrok, který pečoval a doprovázel syna (dívky nebyly veřejně vzdělávány) svého pána na cvičení a do školy. Podle dochovaných řeckých a římských spisů, se v antické latině slovo paedagogus, již objevuje ve významu učitele a vychovatele.”*²

Jestliže dnes zadám do internetového vyhledávače výraz **pedagogika**, objeví se česky přibližný počet výsledků 6 870 000 na www.Google.cz (17.3.2012) a 1 183 563 na www.Seznam.cz (17.3. 2012). Při vložení klíčového slova **zážitková pedagogika** je na Googlu 28 100 odkazů a Seznam uvádí 51 357 nalezených. Usuzuji z toho, že se pojem pedagogika používá velmi často, ale v různých souvislostech a s různým významem.

¹ PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 1995, s. 151. ISBN 80-7178-029-4.

² Pedagogika. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pedagogika>

Pojetí pedagogiky se po celá století různilo a stále různí. Pedagogické disciplíny se s časem neustále vyvíjejí. Během tohoto vývoje vznikla řada myšlenkových směrů a hnutí s rozdílným pohledem a metodami výchovy a vzdělání. „*Jednotné pojetí pedagogiky ve světě neexistuje.*“³ Souvisí to s historickými a kulturními kořeny každé společnosti, ale i s konkrétním filosofickým směrem, ze kterého jednotlivé koncepce čerpají.

V přehledech pedagogických disciplín se setkáváme např. s kategoriemi: obecná pedagogika, speciální pedagogika, sociální pedagogika, pedagogika volného času aj. **Zážitková pedagogika** zde není uváděna mezi pedagogickými směry jako samostatná pedagogická kategorie. Mohlo by se tedy zdát, že se jedná o čerstvé téma, ale pohled do historie objeví kořeny již u J.A.Komenského i dříve. O humanističtější výchovu se snažili např. i v renesanci. Proč se tedy zážitková pedagogika ještě nezařadila mezi samostatné pedagogické obory? M. Pavlíková v diplomové práci uvádí, že „*zážitková pedagogika je obor, který stále hledá své místo v systému pedagogických disciplín ...*

Na základě zkoumání, dochází k názoru, že *i přesto, že zážitková pedagogika splňuje všechny podmínky konstituovanosti, tak zcela nenaplnuje podstatu samotné konstituovanosti⁴, (není zcela akceptována odbornou komunitou a stále si hledá své místo zařazení).*“⁵

Odborníci nacházejí v zážitkové pedagogice mnoho společných rysů s alternativními proudy montessoriovské, waldorfské či pragmatické pedagogiky apod. **Charakterizují ji jako způsob vzdělání, který využívá schopnosti lidské paměti uchovat si informace, které jsme nabyli s emočním zážitkem.** To koresponduje s často citovaným čínským příslovím: „Slyším a zapomínám, vidím a pamatuji si, dělám a rozumím.“

S využitím zážitkové pedagogiky se aktuálně setkáváme ve školním vyučování, v kurzech pro žáky nebo pedagogy, ale rovněž ve volnočasových aktivitách, či

³ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia v oboru*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, s. 13. ISBN 80-7178-399-4

⁴ Pojetí konstituovaných vědních disciplín - Kritérium konstituovanosti (tj., stadia vývoje, v jakém se nachází zkoumání určité problematiky = zda lze hovořit o samostatné disciplíně, disciplíně ustálené, obecně uznávané vědeckou komunitou):

- mají své samostatné vědecké časopisy nebo jiná média;
- jsou organizovány ve specializovaných vědeckých společnostech;
- jsou obvykle vyučovány jako obory (předměty) studia na vysokých školách.

(více viz Průcha, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4)

⁵ Pavlíková, M. *Využití zážitkové pedagogiky na 1. stupni základní školy*. Olomouc, 2007. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta Dostupné na World Wide Web http://www.odyssea.cz/soubory/k_diplomky_studie_skripta/dp_martina_pavlikova.pdf

ve výchově mimo vyučování, ve výchově v přírodě. Zpočátku 90. let se nejčastěji spojovala s výchovou a vzděláváním dětí nebo mládeže. Nyní je rozšířená o oblasti edukace dospělých i starších osob (andragogika) ve školním či mimoškolním prostředí nebo o výchovu v přírodě, školení vedoucích pracovníků firem (tzv. „outdoor management training“ nebo „teambuilding“). Každoročně se pořádá velké množství zážitkových kurzů s nabídkou témat a programů pro různé skupiny.

2.1 Historické kořeny a vývoj zážitkové pedagogiky

Kam až sahají kořeny zážitkové pedagogiky? V českém pedagogickém prostředí se často zmiňují počátky zážitkové pedagogiky u „učitele národů“ Jana Amose Komenského (1592-1670), který vyzdvihoval rozvoj celé osobnosti žáka: *“Je třeba vzdělávat ducha, jazyk, srdce i ruku.”* Vyslovil názor, že člověk se vlastně tvoří učením. Zdůrazňoval trvalost zkušeností získaných pomocí vlastních smyslů. K tomu doporučoval využívat různé hry ve vyučování, pobyt v přírodě, aby učení *“připravovalo žáky na život”*. Toto propojení teorie a praxe se objevilo ve Velké didaktice (Didactica Magna) napsané v letech 1627 - 1638 česky, vydané latinsky roku 1657. Nalezneme je i v dalším ze spisů Komenského o pedagogice a školství, Schola ludus (1654).

Podobné názory sdílí a praktikuje např. o 100 let později i švýcarský pedagog J. H. Pestalozzi (1746 – 1827), jenž zdůrazňuje význam pracovní a tělesné výchovy a správné životosprávy. Tyto se snaží uplatňovat při výchově dětí švýcarských sedláků, které zaměstnává při vyučování skutečnými lidskými činnostmi, s nimiž se setkávají ve svém prostředí. Vnímá je jako nutnou podmínku k harmonickému rozvoji osobnosti. Pestalozzi bývá považován za spoluzakladatele praktické sociální pedagogiky.

Během 19. a 20. století vzniká více reformních či alternativních pedagogických směrů - Waldorfská pedagogika (R. Steiner 1861 –1925), pedagogika Marie Montessori (1870 – 1952), tzv. „Jenský plán“ Petera Petersena (1884 – 1952), tzv. „Daltonský plán“ H. Parkhurstové (1887-1973), hnutí za moderní školu Celestena Freineta (1896 – 1966) či tzv. „progresivní výchova“ – někdy také „pragmatická pedagogika“ Johna Deweye (1859 – 1952) aj. viz *tabulka 1*. Ve dvacátých letech minulého století přinesli nové myšlenky progresivní výchovy k nám významní představitelé naší pedagogické vědy (především V. Příhoda, St. Velemínský a J. Uher), kteří studovali v USA tamní pedagogiku a výchovu. Společným znakem všech těchto směrů je nový postoj k dítěti a respektování jeho osobnosti.

Tabulka č. 1⁶ : Přehled pedagogických směrů

Název	Autor	Charakteristika
Montessoriovská pedagogika	Marie Montessoriová (1870-1952)	<ul style="list-style-type: none"> • tzv. normální rozvíjení dítěte (dítě je tvůrcem sebe sama) • „pomoz mi, abych to dokázal sám“ • realizace svobody dítěte • podnětné prostředí, speciální didaktický materiál
Waldorfská pedagogika	Rudolf Steiner (1861-1925)	<ul style="list-style-type: none"> • pedagogika vycházející z antroposofie • podpora individuálního nadání • sedmiletý cyklus (tělo – paměť – duch) • „trojčlennost“ společnosti (ekonomická, právní, duchovně-kulturní)
Jenský plán	Peter Petersen (1884-1952)	<ul style="list-style-type: none"> • výchova jako funkce společnosti • tzv. škola životního společenství – organizace do kmenových skupin • společná práce žáků (vzájemná pomoc starších a mladších) • týdenní pracovní plán • postup založen na sebehodnocení
Freinetovská pedagogika	Célestin Freinet (1896-1966)	<ul style="list-style-type: none"> • spojení školy a života • práce – těžiště všech činností • svobodné vyjadřování myšlenek a citů • individuální odpovědnost • vyučovací techniky a pracovní materiály (školní tiskárna)
Pragmatická pedagogika (progresivní výchova)	John Dewey (1859-1952)	<ul style="list-style-type: none"> • pedagogika vycházející z pragmatické filosofie • výchova – nástroj reformy společnosti • na zkušenosti založené formy učení • východisko pro projektové a problémové metody vyučování
Daltonský plán	Helen Parkhurstová (1887-1973)	<ul style="list-style-type: none"> • svoboda žáka a jeho vlastní odpovědnost • osobní program práce na jeden měsíc • zdůraznění spolupráce • střídání mezi výukou v celé třídě a skupinovou a individuální prací

⁶ *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*. 2004, č. 1, s. 9. ISSN 1214-603X.

Svobodné a alternativní (netradiční, volné, otevřené, nezávislé aj.) školy	A. S. Neill (1884-1973) Siegfried Bernfeld (1892-1953) Ivan Illich (1926) Everett Reiner	<ul style="list-style-type: none"> • pedagogika vycházející z kritických postojů frankfurtské školy a psychoanalytické orientace • antiautoritativní výchova • výchova zbavená represe (rozvoj sebevědomí) • nepotlačování potřeb dětí včetně sexuálních • budování svobodných, na státu nezávislých škol • péče o děti znevýhodněných skupin obyvatelstva (vnitroměstské slumy)
---	---	--

Ve zmiňovaných školách lze nalézt některé shodné nebo podobné přístupy. Rozbor uvedených teorií není předmětem této práce. Jejich zmínění zde, slouží k naznačení hloubky a rozvětvenosti kořenů zážitkové pedagogiky. Je však nutné uvést, že základní myšlenky těchto nových směrů většinové školství u nás pouze doplňovaly (a i nyní je jen doplňují). Nikdy nepřevzaly hlavní pozici ve vzdělávání a výchově.

Pragmatická pedagogika v předválečném Československu ovlivňovala, zejména od konce dvacátých let, tzv. pedagogické reformní hnutí, na které ovšem měly u nás značný vliv i jiné systémy než jen pragmatická pedagogika (např. z USA zejména dílo E. L. Thorndika a behavioristická psychologie)⁷.

K pedagogickým procesům dochází nejen ve škole, ale i mimo školu, ve volném čase žáků a studentů a při akcích v přírodě. Silným postranním kořenem, který měl a má vliv na rozvoj zážitkové pedagogiky jsou různé aktivity mládežnických organizací a hnutí. Vznik a aktivita těchto skupin je téměř souběžná s rozvojem alternativních pedagogických směrů. Mnohé organizace z ní stále čerpají.

Už v roce 1902 využil v USA malíř, přírodovědec a spisovatel Ernest Thompson Seton, žijící na rodinné farmě, svých zkušeností z tábornického života lovce a zálesáka k motivaci a zaujetí party chlapců. Ti byli postrachem na jeho pozemcích, usedlosti Windyghoul v Connecticutu. Seton s nimi založil první woodcrafterský kmen, Woodcraft Indians. Woodcraft je výraz souhrnně vyjadřující “zálesácké dovednosti”, které bylo nutné znát k přežití ve volné přírodě během osídlování východního pobřeží Ameriky. Seton se Woodcrafterskému hnutí zcela věnoval přes 40 let, až do své smrti

⁷ *Americká pragmatická pedagogika: John Dewey a jeho následovníci*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 4,5. Z dějin pedagogiky. ISBN 80-042-0715-4.

v roce 1946. Dalším, koho napadlo využít woodcraft při práci s mládeží byl Dan Beard, americký ilustrátor, spisovatel a mládežnický vedoucí - druhý z amerických "otců" skautského hnutí BSA (*Boy Scouts of America*). Setonův původní přínos spočívá v propracování systému. V USA woodcrafterské hnutí postupně degradovalo na úroveň rekreační aktivity.

Zároveň s tímto hnutím se v Evropě rozvíjel např. v Anglii skauting (*z angl. scout – zvěd, průzkumník, pozorovatel*)⁸. Skauting připadal Setonovi hodně blízký. Proto, když jej v létě 1905 oslovil lord Robert Baden-Powell, souhlasil s použitím materiálů z *Birch Bark Roll*⁹ v britském skautském hnutí. Předpokládal, že Powell přizpůsobí woodcrafterskou myšlenku pro evropské podmínky. Jenže Powell byl téměř třicet let aktivní voják. Vyznamenal se například v bojích v Búrské válce, a když se po ukončení vojenské kariéry soustředil na výchovu chlapců a zahájil činnost skautské organizace, kde využil některé myšlenky E. T. Setona, činnost a vedení skautů pojal podle svých vojenských zkušeností a návyků.

Myšlenku woodcrafterského hnutí použil v Československu v roce 1912 pedagog, profesor Antonín Benjamin Svojsík pro "Základy junáctví". Junák je český skaut. Obecně se v této době užíval výraz junák pro šikovného, statného hochu, což korespondovalo s ideou hnutí. Už v létě roku 1912 vedl Svojsík první skautský tábor nedaleko Lipnice nad Sázavou. V Setonovi našel idol i další sympatizant skautingu Miloš Seifert, přesvědčený pacifista, přírodovědec a středoškolský pedagog, který oddaně propagoval jeho hnutí u nás (Liga lesní moudrosti). Seifert byl založením idealista a do hnutí promítal své představy o záchraně zkaženého světa. Díky jeho pilné činnosti přežil woodcraft do dneška, a možná i proto byla počátkem 90. let obnovena Liga lesní moudrosti a stále je v českém skautingu využívána výchova spojená s pobytem v přírodě. O životaschopnosti skautské myšlenky a českých skautů svědčí skutečnost, že letos slaví 100. narozeniny své organizace.

Méně organizovanosti a větší svoboda je podstatou trampingu, který je založen na kamarádství a ohleduplném pobytu – toulání se v přírodě, po vzoru dobrodružné literatury. Projevily se v něm myšlenky Svojsíka a z dřívějšíka také M. Tyrše (*sokolské zásady: síla a mužnost, činnost a vytrvalost, láska k volnosti a vlasti, dobrovolná práce*

⁸ REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Vyd. 1. Voznice: Leda, 2001, 752 s. ISBN 80-859-2785-3.

⁹ "Svítek březové kůry", Setonova kniha, která vysvětluje systém woodcrafterského hnutí .

a kázeň, vzájemný bratrský vztah členů)¹⁰. Trampové začali postupně vytvářet vlastní osady. Zprvu se trampingu věnovali téměř výhradně chlapci, ale v polovině 20. století se do skupin začaly zapojovat i dívky.

V Německu se rozšířilo hnutí "Stěhovavých ptáků" (Wandervogel). První skupinu Wandervogelů - studentů gymnázia ve Steglitz u Berlína vedl jednadvacetiletý učitel stenografie H. Hoffmann v roce 1896. Název Wandervogel (*Stěhovaví ptáci*) vymyslel r. 1902, chlapec jménem Wolfgang Meyen. Za svůj znak si zvolili symbol bájného ptáka gryfa (u nás známého z pohádek). Symbolizoval skutečnost, že myšlenka tohoto hnutí povstala z popela a při svém šíření za sebou, stejně jako onen pověstný gryf, nechávala skupinky zapálených chlapců a později i dívek. Hlavní ideou bylo vyvést mládež ze starých tělocvičen, hospod a studoven do přírody, podpořit vnímání romantiky a probouzet mezi mladými zájem o své kořeny. Po 2. světové válce hnutí zaniklo.

Ještě za 2. světové války, v roce 1941, zakládá německý pedagog Kurt Hahn (1896 – 1974) za přispění britského rejdaře Lawrence Holta (*otce jednoho ze žáků*) a pedagoga Jima Hogana, v britském Aberdovey první školu Outward Bound. Ideou školy byly dvě prosté myšlenky:

1. Člověk dokáže víc, než si myslí.
2. Jen málokdo si uvědomuje, čeho je schopen dosáhnout pomocí týmové spolupráce.

*Výraz Outward Bound pochází ze staré námořní angličtiny a označuje okamžik, kdy loď vyplouvá na širé moře, do neznáma, do rizika, avšak vstříc novým zkušenostem a poznáním. Od této chvíle se posádka lodi musí spoléhat jen sama na sebe, na schopnosti každého člena a kvalitní spolupráci celého týmu.*¹¹ Tento význam je symbolický pro období dospívání a rané dospělosti, kdy se mladí lidé vydávají na samostatnou "plavbu" životem.

Podobná zařízení, vycházející ze zkušeností a myšlenek Kurta Hahna, se dočkala od 50. let mezinárodního rozšíření do všech pěti světadílů. Společnost Outward Bound, realizátor zážitkových výchovných a vzdělávacích pobytů v přírodě, je nyní se svojí sedmdesátiletou historií největším organizátorem vzdělávacích programů v přírodě.

¹⁰ Prof. Ph.Dr. Miroslav Tyrš (1832 – 1884), vlastenec, kritik, historik umění, estetik, profesor dějin na UK a na ČVUT v Praze. Zakladatel tělovýchovného spolku Sokol.

¹¹ Outward Bound International. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*. 2004, č. 1, s. 47. ISSN 1214-603x.

Je tedy na místě, krátce se zastavit u osobnosti Kurta Hahna, který významně přispěl k rozvoji zážitkové pedagogiky. Tento *“Politik bez úřadu a pedagog bez diplomu”*¹² bývá spojován s německou a britskou koncepcí a metodikou zážitkové pedagogiky. Příznivé geny a vlohy starobylého rodu čerpajícího z moudrosti a úspěšnosti předků, vedly Hahna k celoživotní pozitivní aktivitě. Studoval na kvalitních evropských univerzitách (např. v Oxfordu). V průběhu života ovlivnilo jeho osobní postoje několik silných zážitků. Jako mladý prodělal asi roční nemoc, která se rozvinula z dlouhého pobytu na slunci během veslování, a po které měl celoživotní zdravotní omezení. Prožil dvě světové války, navíc v roce 1933 emigroval do Anglie, kvůli svému židovskému původu. Hahn pro sebe z nabytých zkušeností formuloval přibližně tuto zásadu: *“Ze slabosti či nedostatku každého z nás lze učinit příležitost – šanci pro jejich překonání, nápravu i nalezení nového životního směru.”*¹³ Zájem na obnově etických tradic po 1. světové válce v Německu ho přivedl k otevření venkovského výchovného domova, kde realizoval své pedagogické myšlenky. Projekt uskutečnil v roce 1920 za pomoci šlechtice Maxe von Badena, majitele zámku Salem. Jednalo se o experiment, kde měli ve zdravém prostředí získávat mladí lidé návyky, které by je ochránily před různými nebezpečími, které s sebou přináší doba. Zdůrazňoval, že vychází z anglické tradice veřejných škol *“Public Schools”*. V r. 1934 zakládá v Británii internátní školu Gordonstoun, která vychází z koncepce Salemu. Má pověst školy s velmi přísnou disciplínou a tvrdými podmínkami. Všechny jeho pedagogické zásady se snažily obsáhnout tři oblasti – „ruce, srdce, hlavu“. Stejně jako Komenský, zdůrazňuje celostní přístup k výchově. Další směr rozvoje pedagogiky vidí v tzv. krátkodobých školách, ve čtyřtýdenních kurzech pro mladé lidi mezi 16 – 21 lety. Svým pedagogickým optimismem a pragmatickými přístupy získává Kurt Hahn pozornost i u současných pedagogů.

Pro Českou republiku je druhá polovina minulého století charakteristická vznikem různých prožitkových aktivit, pořádaných pro jednotlivce i skupiny mládeže. Vznikla Česká tábornická unie, kurz Gymnasion, hnutí Brontosaurus, Svaz ochránců přírody, v roce 1977 je založena Prázdninová škola Lipnice ... Na počátku 90. let

¹² Outward Bound International. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*. 2004, č. 1, s. 95-98. ISSN 1214-603x.

¹³ Outward Bound International. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*. 2004, č. 1, s. 95. ISSN 1214-603x.

započala svou činnost česká varianta Outward Bound , tzv. *Česká cesta*¹⁴. Ve školách se počínají organizovat tzv. seznamovací kurzy pro žáky 1. ročníků středních škol a učilišť. Pedagogové v nich využívají možnost transferu prožitku na zkušenost jako výchovnou metodu vedoucí osobnostnímu růstu žáka.

2.2 Zážitekově pedagogické přístupy

Z předcházející kapitoly vyplývá, že formy a metody zážitkového vzdělávání jsou neustále zkoumány, doplňovány či utvářeny. Nové koncepce teoreticky i prakticky vytvářejí a realizují renomovaní pedagogové či zapálení jedinci. Tento proces je zjevný napříč minulostí a je aktuální i v současnosti. Objevují se termíny: zážitková výchova, výchova prožitkem, výchova v přírodě, výchova dobrodružstvím ... Oblast, kterou tyto termíny zahrnují, je velmi členitá. Je patrné, že se jedná o překlady podobných výrazů používaných pro určitý směr v zahraničí – experiential education, experiential learning, outdoor education, adventure education ... Mluví se asi o pěti zásadních přístupech - směrech, které mají kořeny v první polovině 20. století.

Jaké jsou rozdíly v přístupech si uvědomíme, jestliže sledujeme původ jednotlivých koncepcí¹⁵:

- **Německá linie a zdroj ZP:** *venkovské výchovné ústavy H. Lietze, salemská škola K. Hahna, Waisenhaus-Kurzschulen, W. Neubert, M. Šlechtová*
- **Britská linie a zdroje ZP:** *Gordonstounská škola K. Hahna, City Challenge, City Bound, Aberdovey – Short Team School, The Mountains Speak for Themselves, Outward Bound*
- **Americká linie a zdroje ZP:** *Project Adventure, Adventure Based Counseling, Adventure in the Classroom, Adventure Programming*
- **Severská linie a zdroje ZP:** *Fridtjof Nansen a Friluftsliv*
- **Česká linie a zdroje ZP:** *Junák – český skaut, Lesní moudrost, Tramping, Foglarovy čtenářské kluby, Táborové školy, P. Tajovský, A. Gintel, experimentální období, Prázdnivová škola Lipnice*

V každé z těchto koncepcí je patrný základní směr. Zjednodušeně vyjádřeno: Německá linie obsahuje prvky řemeslně ručního vzdělávání, sporty družstev, různé expedice. Pro anglický vzor je typické řemeslné vzdělávání a program terapie zážitkem.

¹⁴ Česká cesta. www.ceskacesta.cz [online]. [cit. 2012-03-07]. Dostupné z: <http://www.ceskacesta.cz/cs/o-nas/profil-spolecnosti>

¹⁵ HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitekově pedagogické učení*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, s. 11. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

U amerického směru je vidět zaměření na týmovou spolupráci a překonávání překážek. V severské linii se objevují filozoficko-ekologické přístupy tzv. „*Friluftsliv*“ - životní styl sledující soulad člověka s přírodou. Pobyty v přírodě slouží k získání fyzické a psychické kondice. Prvky těchto základních linií se objevují v různých modelech zážitkové pedagogiky.

Česká linie byla vzhledem k totalitnímu režimu, který v letech 1948 – 1989 v zemi panoval, od zahraničních vlivů odříznuta. To přineslo i některá pozitiva v podobě vlastní originální koncepce. Formovala se na základě tradic, jejichž zakladateli byli významní pedagogové A. B. Svojsík, M. Seifert, St. Velemínský, E. Štorch, V. Příhoda aj., a inspirovala se starořeckými ideály *kalokagathie – harmonie ducha i těla*. Rozvoj výchovy v přírodě pozitivně ovlivnilo také dílo spisovatele a učitele Jaroslava Foglara. Jeho knižní příběhy byly inspirací pro mládež, vedly ji k rozvoji činností ve skupinkách, které prožívaly různá dobrodružství, řešily vzájemné vztahy a rozšiřovaly svůj romantický vztah k přírodě. Novodobé základy zážitkové pedagogiky budovala skupina pedagogů, psychologů, lékařů, sportovních instruktorů, dalších dobrovolníků a nadšenců, kteří odmítali socialistický “masový” přístup ke vzdělání a hledali cesty k jeho celostnímu (holistickému) pojetí. Z jejich iniciativy byla založena Prázdninová škola Lipnice, která se stala od roku 1991 českým zástupcem v Outward Bound. Kořeny Prázdninové školy Lipnice sahají do poloviny 70. let minulého století a možná ještě dál – až někam k prvním tábornickým školám. Jejím zásadním přínosem, i na mezinárodní úrovni, byly neobvyklé kreativní programy, nejrozličnější formy her (v Outward Bound se více pracovalo s reálnými situacemi), ale hlavně promyšlená dramaturgie. V českém přístupu k zážitkové pedagogice se operuje se slovy *prožitek x zážitek x zkušenost*. Aktivity probíhají cíleně v naplánovaných situacích a jako prostředek je často využívána hra, která se stala symbolem české verze zážitkové pedagogiky. Dramaturgie situací se stále propracovává, aby se co nejlépe zužitkoval výsledek pro rozvoj osobnosti účastníků hry. Pro pedagogický přístup je typické začlenění prožitku do širších souvislostí a jeho převedení do zkušenosti, která by se mohla někdy znovu použít. Hlavní roli má výuka a výchova prostřednictvím vlastních zkušeností, zážitků a jejich reflexe (review).

2.3 Základní pojmy a modely zážitkové pedagogiky

Podle Ivo Jirásk¹⁶, který se snaží o vymezení pojmu **zážitková pedagogika** v českém prostředí, se výrazem **prožitek** rozumí přítomné, právě probíhající prožívání. Je pro něj typická jedinečnost, slovní nepřenositelnost a nedefinovatelnost. Praktické působení prožitku se vyjadřuje jako “výchova prožitkem”. Zatímco **zážitek** je prožívání, které už proběhlo, a my se k němu vracíme ve vzpomínce. Působení zážitků ve výchově lze označit jako zážitková pedagogika. Trvalejší podobou výchovy prožitkem je **zkušenost**, kterou můžeme uplatnit i v jiných situacích. Získaná zkušenost je přenositelná do dalšího života. Takového výsledku dosáhneme, pokud si dostatečně uvědomíme své vlastní prožitky, ale rovněž pokud se dozvíme o prožitcích jiných lidí. Zkušenosti, můžeme získat i přejímáním od druhých.

Výraz zkušenostní učení je termínem pro model tzv. zkušenostního učení, který se objevuje v anglosaských směrech a patří mezi modely učení. Ale ten není jediným, výslovným základem českého pojetí zážitkové pedagogiky. “*Česká zážitková pedagogika vyrostla ze svých svébytných a ojedinělých kořenů, využívá ve své reálné dramaturgii různé modely učení (projektové učení, kooperativní učení, akční učení ...) a také zkušenostní učení.*”¹⁷.

Modely zkušenostního učení jsou založeny na rozložení učení do jednotlivých cyklů - kroků, které se dají snáze pochopit a vyzkoušet. Jedná se o teoretické modely a je důležité umět správně zvolit a použít některý z kroků určeného modelu.

Základem jsou v této oblasti práce Johna Deweyho (1859 – 1952), který preferoval učení založené na zkušenosti. Další model vypracoval německý psycholog Kurt Lewin (1890 – 1947), jenž staví přímo na konkrétní zkušenosti, jejím pozorování, zevšeobecnění a vytvoření nových zkušeností pro další použití. Podobné pojetí předkládá i vývojový psycholog Jean Piaget (1896 – 1980) v modelu učení a kognitivního rozvoje. Jeho pozornost je upřena na poznávací procesy, podstatu a vývoj lidské inteligence. Z prací Deweyho, Lewina a Piageta a rovněž z vlastní zkušenosti vychází na začátku osmdesátých let minulého století americký psycholog David A. Kolb.

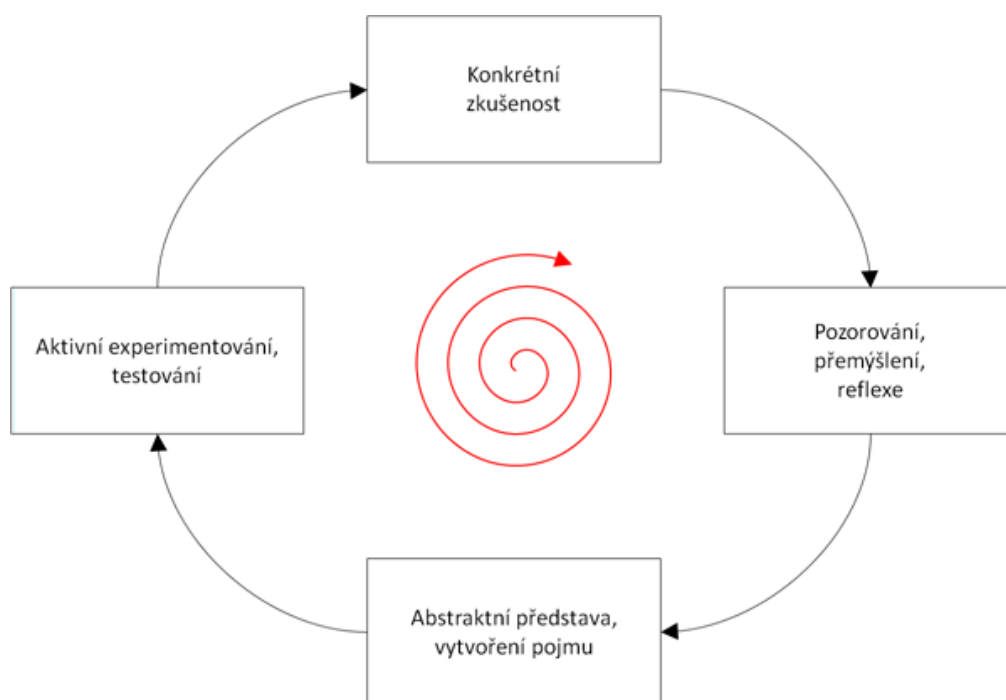
¹⁶ Outward Bound International. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*. 2004, č. 1, s. 14. ISSN 1214-603x.

¹⁷ HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, s. 34. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

Kolbův cyklus je pravidelně zmiňován a široce teoreticky využíván zejména v metodikách zaměřených na rozvíjení dovedností. Jedná se o teorii průběhu učení, která klade důraz na čtyři fáze učebního procesu viz. *obrázek 1*:

1. konkrétní aktivita – zkušenost (něco jsem zažil / něco jsme zažili)
2. sledování – ohlédnutí, reflexe (zpětné připomenutí, co se stalo)
3. zobecnění – co se dá v budoucnu použít, zopakovat
4. aktivní zkoušení, testování – nové zkušenosti, poučení, změny poznání

Obrázek 1 : Kolbův model¹⁸

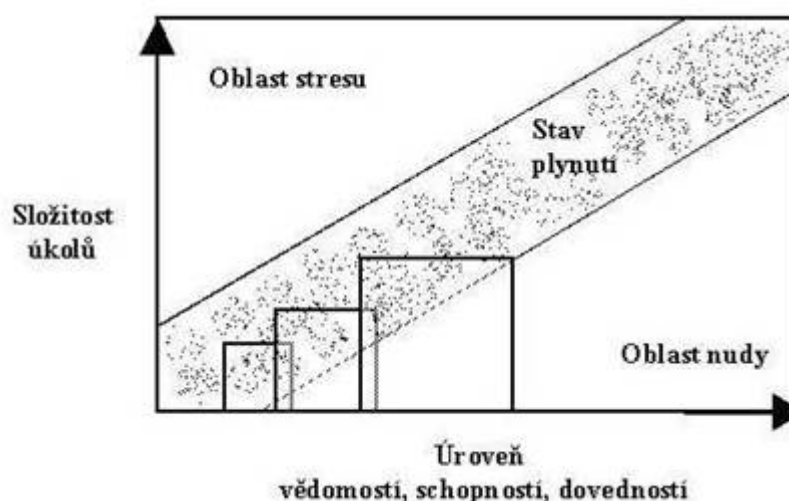

Proces učení může začít kterýmkoliv krokem a po dokončení, kdy se získají nové zkušenosti, se celý průběh opakuje. Z tohoto modelu vychází především zážitková (prožitková, zkušenostní) pedagogika a související směry. K využití dochází hlavně tehdy, když je cílem výchovy změna postupu řešení nějaké situace nebo úkolu u jednotlivce či skupiny. Velmi často je využíván při školení týmových dovedností dospělých nebo v mimoškolní výchově, ale lze dobře využít i ve školní výuce. Při zážitkovém přístupu se činnost učitele i žáka střídá a prolíná. Během zážitku učitel nebo lektor přejde do role pozorovatele, zatímco žák aktivně přejímá výsledky učení. Vzniká mezi nimi vyvážená spolupráce.

¹⁸ Kolbův cyklus učení. In: *Www.managementmania.com* [online]. [cit. 2012-03-07]. Dostupné z: <http://managementmania.com/cs/kolbuv-cyklus-uceni>

Teoreticky se metody zážitkové pedagogiky opírají o **stav optimálního prožívání**. Tato teorie vychází z pojmu *flow* (*stav plynutí*) viz. *obrázek 2*, který formuloval americký psycholog M. Csikszentmihalyi. Stav plynutí člověk prožívá, když je příjemně ponořen a zcela zaujat vykonávanou činností, vůbec nevnímá okolí. K zážitku plynutí může dojít při různých činnostech, jestliže jsou splněny základní podmínky a předpoklady pro jeho vznik – účastník není přeceňován nebo podceňován, má dostatečné předpoklady pro dosažení cíle, činnost je přiměřeně složitá a během jejího zdolávání zlepšuje aktér své dovednosti a posune se dál. Csikszentmihalyi sestavil svou teorii na základě zkoumání činnosti umělců, sportovců, hudebníků nebo tanečníků. Každý člověk může prožívat flow při něčem jiném. Velmi často to bývá při hře.

Obrázek 2 : Stav plynutí¹⁹

2.4 Prostředky zážitkové pedagogiky

Prostředky zážitkové pedagogiky nalzáme všude kolem sebe, může se jimi stát cokoliv. Může to být příroda, příběh, materiál, situace, hra aj. Pružnost a variabilita zážitkové pedagogiky nám umožňuje použít pro rozvoj osobnosti velké množství prostředků výchovy v oblastech aktivit přírodních, pohybových, uměleckých, sociálně psychologických ...

“Jakákoliv lidská činnost se dá použít, rozvinout v činnost výchovnou či rekreační a zábavnou. Klíčové je vědomí cíle a uvědomění si orientace činnosti (prostředku) na dosažení předem vytyčeného cíle. Tím se odlišuje běžná činnost od

¹⁹ Obrázek: Stav plynutí (Másilka, 2003 upraveno dle Csikszentmihalyi, 1996)

výchovné činnosti.²⁰ Podrobný popis všech prostředků zážitkové pedagogiky by byl námětem na zpracování další práce.

Významnou pozici má mezi těmito prostředky hra. *“Hra je dobrovolné jednání nebo zaměstnání, jež se koná uvnitř jistých, pevně stanovených hranic času a prostoru podle dobrovolně přijatých, avšak bezpodmínečně závazných pravidel, jež má svůj cíl samo v sobě a jež je doprovázeno pocitem radosti a vědomím ‘jiného bytí’, než je ‘obyčejný život’.* (J. Huizinga)²¹ Tak zní jedna z mnoha definic. Hra se podílí na dalším rozvoji různých stránek osobnosti. Pomáhá k rozvoji kladných vlastností, vede hráče k solidaritě, odpovědnosti, ohleduplnosti a spolupráci. Při hře se žáci dostávají ve skupině do různých situací a umožňuje jim to společný zážitek, který mohou společně sdílet, poskytuje jim téma k rozhovorům, při nichž vycházejí všichni z podobných zkušeností. Získávají více poznatků o vlastních možnostech a schopnostech, cvičí se v získávání pozice ve skupině. *“Využívání her a cvičení se osvědčuje zejména tehdy, když vzniká nový kolektiv, tj. při vstupu do školy a při všech dalších změnách složení třídy. Ideální ovšem je, když tradice hravých aktivit prostupuje celou dobou školní docházky.... Ve všech případech, kde se o využití hravých postupů zasadili, došlo ke změnám v klimatu třídy a školy – popsáno je snížení agresivity, školních přestupků, případů užívání drog, šikany i nižší výskyt absencí.”*²²

Podle pravidel zážitkové pedagogiky se využívá zážitku ze hry k dosažení stanovených pedagogických cílů a naplnění požadovaného pedagogického záměru. Děje se tak bez velkých nároků či nákladů. Dobře formulovaný, jasný, reálný a dosažitelný cíl vyjadřuje, kam hra směřuje a jak toho dosáhne. Na základě znalostí cíle se hra vybírá a uvádí.

Podle zpracovanosti a závaznosti pravidel rozlišujeme hry se závaznými pravidly nebo s málo strukturovanými či zcela nestrukturovanými pravidly. Podle formy a zapojení účastníků rozeznáváme hry simulační, inscenační, psychodrama, sociodrama, soutěže, dílny, testy aj. Existuje mnoho publikací, sbírek, časopisů s nabídkou různých her. Oblíbenými českými autory jsou např. Soňa Hermochová, Eduard Bakalář, Jan Neumann, Zdeněk Šimanovský, Radek Hanuš aj. Každý si však může vytvořit svoji sbírku osvědčených her. Při vytváření zásobníku her je nutné

²⁰ HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, s. 110. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

²¹ HORA, Petr a KOLEKTIV. *Prázdniny se šlehačkou*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1984, s. 167.

²² HERMOCHOVÁ, Soňa. *Skupinová dynamika ve školní třídě*. 1. vyd. Kladno: AISIS, c2005, s. 30. Dokážu to??. ISBN 80-239-5612-4.

dodržovat ověřená pravidla. Je třeba uvádět název hry, popis, kritéria pro použití. Popis hry má realizátorům vysvětlit smysl a pravidla hry. Kritéria stručně vyjadřují veškeré informace o hře – autora, název, fyzickou a psychickou zátěž, čas na přípravu a na hru, počet hráčů atd. viz *příloha 1*.

Mimo hry se využívá různých pohybových aktivit, jako jsou sporty, turistika, procházky, tábornické dovednosti, umělecké disciplíny (výtvarné, divadelní, taneční apod.) nebo různé testy, debaty a diskuze, rituály... Výběr aktivit a jejich zařazení do výuky nebo kurzu volí tvůrce programu podle cíle, kterého chce dosáhnout, typu a složení skupiny, prostředí a technických možností.

2.5 Rámcový vzdělávací program

Výše uvedená fakta dokazují, jak dlouho se společnost zaměřuje na optimalizaci vzdělávání, že tato potřeba prochází stoletími a je stále aktuální. Shromáždilo se mnoho teoretických a praktických poznatků, které jsou cenným základem pro pokračování ve změnách přístupu k výuce ku prospěchu žáka. Záleží na rozhodnutí každého pedagoga, zda se zařadí do “týmu J. A. Komenského”, který se o prvotní změny ve školství významně zasloužil v těžkých dobách.

Světové i evropské pedagogické dění směřuje k zásadním změnám obsahu a výukových metod ve školách. České školství v návaznosti na Lisabonskou strategii započalo s kurikulární reformou. Výsledkem reformních snah u nás i v Evropě má být podle této strategie konkurenceschopnost a dynamický rozvoj zemí EU. Pilíři vzdělávání pro 21. století se stávají podle mezinárodní komise UNESCO čtyři typy učení, které jsou ve vývoji člověka důležité:

- **Učit se žít společně**
- **Učit se poznávat**
- **Učit se jednat**
- **Učit se být**

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo začátkem roku 2001 tzv. Bílou knihu, národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Kniha formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání. Strategie odráží celospolečenské zájmy a dává konkrétní podněty k práci škol. Z kurikulární reformy vycházejí rámcové vzdělávací programy (RVP). Z nich tvoří jednotlivé typy škol konkrétní školní vzdělávací programy (ŠVP).

V dokumentech se uvádí, že cílem středního odborného vzdělávání je připravit žáka na úspěšný, smysluplný, odpovědný osobní, občanský a pracovní život v podmínkách měnícího se světa. Rozvoje osobnosti žáka lze dosáhnout rozvinutím klíčových kompetencí (komunikativní kompetence, personální a sociální kompetence, kompetence k řešení problémů a k práci s informacemi,...), proto je jejich rozvíjení při výchově velmi významné. Zde se otevírá široké spektrum možností k využití zážitkové pedagogiky jak v oblasti rozvoje kompetencí, tak při osvojení učiva v jednotlivých školních předmětech.

Do RVP pro střední odborné školy bylo zařazeno průřezové téma Občan v demokratické společnosti. To umožňuje školám zařadit do ŠVP takové aktivity, které povedou a naučí žáky dovednostem jako je uvědomování si a reflektování různých situací, forem spolupráce, způsobů komunikace apod. Umožní rozvíjet kladné osobní vlastnosti a pozitivní přístup k životu. *Kromě toho jsou žáci vedeni k tomu, aby:*²³

- měli vhodnou míru sebevědomí, sebeodpovědnosti a schopnost morálního úsudku;
- byli připraveni si klást základní existenční otázky a hledat na ně odpovědi a řešení;
- hledali kompromisy mezi osobní svobodou a sociální odpovědností a byli kriticky tolerantní;
- byli schopni odolávat myšlenkové manipulaci;
- dovedli se orientovat v mediálních obsazích, kriticky je hodnotit a optimálně využívat masová média pro své různé potřeby;
- dovedli jednat s lidmi, diskutovat o citlivých nebo kontroverzních otázkách, hledat kompromisní řešení;
- byli ochotni se angažovat nejen pro vlastní prospěch, ale i pro veřejné zájmy a ve prospěch lidí v jiných zemích a na jiných kontinentech;
- vážili si materiálních a duchovních hodnot, dobrého životního prostředí a snažili se je chránit a zachovat pro budoucí generace.

Jednou z možností, jak začít plnit uvedené tématické okruhy je realizace adaptačního kurzu, který v programu využívá prvky zážitkové pedagogiky. Ovšem je důležité vycházet z přístupu, že zážitek není cílem těchto kurzů.

²³ Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 65-51-H/01 Kuchař – číšník, průřezové téma: Občan v demokratické společnosti

„Zážitek není a nemůže být cílem pro toho, kdo se hlásí k zážitkové pedagogice...

Pro vskutku pedagogické využití je charakteristický transfer přítomný prožitek – reflektující zážitek – přenositelná zkušenost. Nikoliv zážitek, ale zkušenost je cílem pedagogických projektů, proto je možné cíl i snadno formulovat.“²⁴

²⁴ JIRÁSEK, Ivo. Zážitková pedagogika – od plytkého rozptýlení k hloubce prožitků. [online]. s. 7 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/getfile/64ca9e2855b15001>

3 Adaptační kurz

Rozvoj vědomostí žáka není jediným úkolem školy. Stále častěji se setkáváme s potřebou rozvíjet u žáků i sociální dovednosti. Počátek nástupu do nové školy je pro žáky velmi exponovaným obdobím. Režim školní docházky a plnění výukových povinností je u mnohých žáků posledních ročníků základní školy, po obdržení rozhodnutí o přijetí k dalšímu studiu, velmi rozvolněný. Následuje období letních prázdnin a teprve po téměř pěti měsících, 1. září, se žák ocitá mezi neznámými spolužáky, v nové škole, která už není povinná, ale zato má nová pravidla a nároky. Mladý člověk se v tomto období musí vyrovnávat se spoustou náročných situací, prožívá mnoho změn. Podobnými situacemi bude procházet i v budoucnu, v zaměstnání a v životě, kdy se také ocitne na novém místě, mezi neznámými spolupracovníky, spolubydlicími a bude se vyrovnávat s chováním různých lidí.

Jestliže má jedinec nyní i v budoucnu uspět, musí ovládat některé důležité dovednosti, jako např. komunikovat, spolupracovat a zároveň respektovat jiné, rozumět důsledkům svého chování a přijmout za ně zodpovědnost. Adaptační kurz může být počátkem začleňování mladého člověka do budoucího školního prostředí. Pomocí zážitkové pedagogiky může získat potřebnou dovednost pro reálný život.

3.1 Vymezení pojmu adaptační kurz

Co je vlastně tzv. adaptační kurz, latinsky *Adaptatio* = *přizpůsobení*, proč se kurzy organizují? Formulací se dá vyřknout mnoho, ale všechny se shodují v podstatě na následujícím: „*Adaptační kurzy napomáhají vzájemnému sblížení a poznávání žáků, které ve škole trvá většinou měsíce a je zde možné je nastartovat a významně urychlit během několika dní.*“²⁵ Autoři odborných publikací, článků či diplomových prací se shodují, že kurzy pomáhají vytvořit přátelskou atmosféru mezi žáky třídy. Dobře charakter kurzu vystihuje následující anotace kurzu Projektu Odyssea, o.s.:

„Žáci zažijí atmosféru důvěry a spolupráce se spolužáky a mohou se poznat v reálných situacích. Dostanou šanci naučit se hned na začátku „táhnout za jeden provaz“ a cítit se ve své třídě dobře. Cílem je stmelení třídy, prohloubení vzájemné důvěry a rozvoj kooperativních dovedností. U nových tříd je hlavním cílem seznámení

²⁵ DUBEC, Michal. *Adaptační (stmelovací) soustředění: kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 6. ročníku ZŠ a primy gymnázia* [online]. Vyd. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007, 49 l.[cit. 2012-06-08]. ISBN 978-80-87145-22-7. Dostupné z: http://www.odyssea.cz/soubory/e_kurzy/adaptacni_soustredeni_6_trida_a_prima.pdf

žáků s třídním učitelem a mezi sebou. Část programu rozvíjí schopnost otevřeně projevat vlastní názory a respektovat odlišné postoje druhých.“ Kurz nabízí ideální příležitost k tomu, aby si žáci na základě vlastních přímých zkušeností sami zformulovali pravidla chování ve své třídě.“

Kurz je vícedenní a je realizován mimo školní prostředí, nejčastěji v jednoduchém rekreačním zařízení, které je vhodné pro pobyt mládeže. V programu kurzu je aplikovaná zážitková pedagogika.

3.2 Historie a současnost adaptačních kurzů

Předchůdcem nynějších adaptačních kurzů byl pobyt, který pro žáky budoucího 1. ročníku Gymnázia Jana Keplera v Praze, uspořádali instruktoři Prázdninové školy Lipnice, psycholožka Jana Matějková a pedagogové Radek Schindler a Vlád'a Halada. Jednalo se o experiment, kdy organizátoři nabídli v roce 1991 pražským gymnáziím projekt pro nastupující třídy a Gymnázium Jana Keplera tuto nabídku využilo. Tak přišel na svět projekt GO!

“Hlavní hypotézy projektu GO!”²⁶

- Umožnit skupině studentů a jejich třídnímu učiteli před nástupem do školy vzájemné poznání ve fyzické a emocionální rovině, vytvořit sociální vazby a nalézt své místo ve skupině.
- Urychlení adaptace studentů prvního ročníku na nové prostředí a co nejrychlejší zapojení studentů do života školy.
- Navození atmosféry radosti, tvůrčí spolupráce, tolerance a vzájemné úcty ve skupině.
- Plynulý přechod studentů z dětství do dospělosti.
- Vytvoření nové kvality vztahu mezi studentem a jeho rodiči.
- Příprava mladého člověka na život v demokratické společnosti.”

Projekt úspěšně pokračoval až do roku 1996. Podnětem ke změně byla chuť lektorů zorganizovat kurzy na více školách. To se opravdu podařilo, přechodem na Hnutí GO!, ustoupilo se od některých cílů (přechod z dětství do dospělosti, vytvoření vztahu s rodiči ...). Navíc přibýly semináře pro instruktory, výuka zážitkové pedagogiky pro studenty oboru tělesná výchova, spolupráce s Katedrou rekreologie

²⁶ Hnutí-GO!. [Http://www.hnuti-go.cz](http://www.hnuti-go.cz) [online]. [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: http://www.hnuti-go.cz/modules.php?op=modload&name=A-kdo_historie&file=index&POSTNUKESID=49d75df2f3cde21b1f66e2ca0f64d3f4

FTK UP v Olomouci. Vznikají nová občanská sdružení, která pokračují v kurzech na dalších školách. Za uplynulých 20 let existence Hnutí GO! se povědomí o kurzech pro „prváky“ značně rozšířilo a kurzy se pořádají na velké většině středních škol. Dokládá to výrok v článku M. Žáka: „V roce 2008 jsem osobně sháněl školy do výzkumu, abych porovnal školy, kde probíhají adaptační kurzy se školami, kde kurzy neprobíhají. Měl jsem dosti velký problém vůbec sehnat školu, která by něco podobného (ať už v jakékoliv podobě) nepořádala.“²⁷

Organizaci a program zajišťují pedagogové škol nebo existuje celá řada organizací, která kurz připraví „na klíč“. Kurzy během této doby prošly vývojem a různými změnami. Původní program se zjednodušil. V souvislosti s činností různých organizací, které se pořádáním kurzů zabývají, je nutné zaměřit se při volbě organizace i na kvalitu programu a poskytovaných služeb.

Je na rozhodnutí každé školy zda a jakou formou adaptační kurz zrealizuje. Jestliže se škola rozhodne využít pro zajištění kurzu externí organizaci, nabízí se jí dlouhý seznam různých agentur a sdružení na internetu. Přesto doporučuji nejprve kontaktovat nejbližší pedagogicko – psychologickou poradnu. Nejlépe přímo metodika prevence, který má přehled o nabídce programů, případně poradna sama realizaci těchto kurzů nabízí. Zárukou kvalitních kurzů jsou prověřené spolky, jako např. již zmiňovaná Prázdninová škola Lipnice, nezisková nevládní organizace se širokým lektorským sborem s celé republiky. Tradičním organizátorem s dvacetiletou tradicí je Hnutí GO!. Zkušenými poradateli s ověřenými postupy je Projekt Odyssea, vzdělávací instituce akreditovaná u Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Program k nastartování spolupráce a důvěry nabízí rovněž Lanové centrum Proud.

Nabídek je opravdu mnoho, záleží jen na požadavcích školy a finančních možnostech. V souvislosti s komercializací kurzů je vhodné se zamyslet i nad otázkami již citovaného M. Žáka: „Na závěr bych tedy položil několik otázek – mohou současné jedno až tři denní adaptační kurzy výše uvedené cíle a potřeby naplnit? Nebo se jen dobře „prodávají“ a usnadňují tím práci pedagogickému kolektivu? Jsou lepší než vůbec žádný kurz? Anebo mohou spíše napáchat více škody než užitku při neodborném odvedení takového kurzu?“²⁸ Odpovědi si musí dát každá škola sama.

²⁷ Adaptační příběh. In: ŽÁK, Miroslav. *Adaptační příběh* [online]. Článek - 27. Září, 2010 [cit. 2012-06-09]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/archive/article/adapta-n-p-b-h>

²⁸ Adaptační příběh. In: ŽÁK, Miroslav. *Adaptační příběh* [online]. Článek - 27. Září, 2010 [cit. 2012-06-09]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/archive/article/adapta-n-p-b-h>

3.3 Cíle adaptačních kurzů

„Cíle kurzu - základní rámce, jichž má být kurzem dosaženo (nejčastěji ve vztahu k účastníkům a jejich osobnostnímu rozvoji); cíle jsou prioritní kritéria pro možné zhodnocení kurzu, proto musí být formulovány dostatečně realisticky, konkrétně, měřitelně.“²⁹

Realizace adaptačních kurzů měla od počátku jeden důležitý záměr - **hlavním cílem** bylo a je, připravit žáky na změnu školy a na přizpůsobení se práci v novém týmu, zrychlení vytvoření třídního kolektivu, který by ve školním prostředí vznikl mnohem dříve. K tomu se směřují jednotlivé dílčí cíle:

- pozitivně naladit žáky při přechodu do nové školy
- umožnit vznik dobrého vztahu učitel – žák
- napomoci vytvoření funkční sociální skupiny a stmelení žákovského kolektivu
- podnítit změnu v sebepojetí žáka

Cíle lze stanovit podle potřeb školy a případně je hlouběji propracovat. Program kurzu je sestaven tak, že přináší účastníkům zábavu i nácvik řešení různých situací. V těchto situacích poznávají žáci sami sebe, své spolužáky a třídního učitele, který se aktivit účastní společně s nimi. Učí se spolu mluvit, spoléhat jeden na druhého, každému je dána možnost vyniknout. Snahou je zprostředkovat žákům a jejich třídnímu učiteli vzájemné poznání, umožnit jim vyslovit svá očekávání a obavy. V kurzu se uzavřenějším dívkám a hochům daří vytvořit sociální vazby a nalézt své místo ve skupině, lépe si zvyknout na nové prostředí a co nejrychleji se zapojit do života školy, včetně zlepšení komunikace mezi žáky a učiteli. Dalšími cíli jsou utvoření a zpevnění pocitů sounáležitosti, vzájemné podpory a rozvíjení ochoty pomáhat, spolupracovat, řešit konflikty a respektovat ostatní.

Často se setkávám s tvrzením, že k naplnění výše uvedených cílů by došlo i bez kurzů. Je za tím asi dlouhodobá nedůvěra ke kurzům, která se objevuje mezi částí pedagogů a mizivého procenta žáků. Jako protiargument se dá uvést výzkum z roku 1999, který provedli členové občanského sdružení Hnutí GO!, kdy srovnávali žáky, kteří kurzem na začátku školního roku prošli s těmi, co pouze do nové školy nastoupili. Výzkumem prošlo 327 respondentů, kteří absolvovali tato soustředění a 327 žáků

²⁹ Gymnasion: portál pro zážitkovou pedagogiku. www.gymnasion.org [online]. [cit. 2012-06-09]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/vykladovy-slovnicek-zakladnich-pojmu>

shodných typů středních škol, kteří se nezúčastnili. Výzkum probíhal pomocí dotazníků v období 21.9. až 21.10.1999. Uvádím zde citaci jeho závěrů.

„Z výsledků ověřování efektu akce GO! je patrné, že akce tohoto typu rozhodně působí na osobnostně sociální rozvoj studentů pozitivním vlivem. Studenti jsou více spokojenější sami se sebou, lépe se znají a komunikují se svými spolužáky a učiteli. U absolventů kurzu GO! se v osobním žebříčku objevují hodnoty související přímo se školou na vyšším místě, tito studenti si již vytvořili poměrně pevný pozitivní vztah ke svému třídnímu učiteli. Další hypotéza, týkající se lepšího zvládnání stresových situací u studentů absolvujících kurz GO!, se také potvrdila. Výsledky dokazují lepší znalosti studentů o způsobech řešení problémů, v pečování o sebe, v intenzivnějším vyjadřování svých pocitů a ve snadnějším rozptýlení se před stresem. Navíc dokáží lépe komunikovat mezi sebou navzájem i s pedagogy. Výrazná možnost vzájemného poznávání mimo školní prostředí otevírá cestu studentům pro vstřícnější partnerství se svými učiteli a spolužáky. Neformální seznámení žáků se svým třídním učitelem v průběhu uvolněných, ale přitom někdy fyzicky i psychicky náročných a často vyčerpávajících aktivit vede ke zcela novým možnostem užší spolupráce. Kurzy probíhají zpravidla poslední týden v srpnu či první týden v září každého roku. Na jejich konci se tedy účastníci neloučí, ale naopak - začínají společně pracovat a jsou připraveni spoléhat sami na sebe v nadcházejících školních dnech. Jsou plni očekávání, energie pro konání, radosti, tolerance a co víc – těší se do školy!!!“³⁰

Popsané výsledky potvrzují užitečnost těchto akcí. Za zvážení stojí, jak na ně dále ve školním roce navázat, aby byl jejich efekt co největší. Z výzkumu totiž také vyplývá, že pokud se s třídním kolektivem dále nepracuje, tak přibližně po půl roce již nemá počáteční vytvořená atmosféra na třídu vliv.

3.4 Pilíře adaptačních kurzů³¹

„Při pořádání adaptačních kurzů je stanoveno těchto pět základních pilířů:

- 1. Pobyť mimo školu. Jako základní prvek adaptačního soustředění vnímáme změnu prostředí. Samotným vytržením žáků z prostředí školy a domova je možné často dosáhnout jejich odlišného prožívání a chování.*

³⁰ Probudit se a jít – Hnutí GO!. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*. 2004, č. 1, s. 60. ISSN 1214-603x.

³¹ DUBEC, Michal. *Adaptační (stmelovací) soustředění: kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 6. ročníku ZŠ a primy gymnázia* [online]. Vyd. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007, 49 l.[cit. 2012-06-08]. ISBN 978-80-87145-22-7. Dostupné z: http://www.odyssea.cz/soubory/e_kurzy/adaptacni_soustredeni_6_trida_a_prima.pdf

2. **Společné prožitky.** Metodami vedoucími k cílům adaptačního soustředění, jsou metody zážitkové pedagogiky. Jde o to, aby žáci prošli řadou aktivit, ve kterých sami něco dělají. Tyto aktivity v nich vyvolají řadu prožitků. Díky nim je možné naplnit uvedené cíle.
3. **Spolupráce.** Jedním z hlavních cílů tohoto typu programu je stmelení skupiny. Osvědčeným prostředkem stmelení jsou aktivity, ve kterých žáci řeší dané úkoly díky intenzivní spolupráci.
4. **Čas pro sebe.** Časem pro sebe rozumíme dobu, během které se žáci mohou bavit „jak chtějí“. Domníváme se, že právě možnost popovídat si se spolužáky (nebo si s nimi zahrát nikým neřízený fotbal) patří mezi plnohodnotné cíle adaptačního soustředění. z tohoto důvodu jsou mezi jednotlivými bloky programu vždy časové pauzy, které slouží k nestrukturovanému trávení tohoto času.
5. **Provázející přístup.** Provázející přístup je založen na respektující komunikaci, stanovuje pevné hranice na straně jedné a podporuje vlastní aktivitu žáků na straně druhé.“

Citovaný text zcela vyjadřuje tajemství úspěchu dobře připraveného adaptačního kurzu. Uvedené pilíře jsou skutečně nosným základem programu. Autor ho publikoval po získaných zkušenostech v roce 2007 a velmi výstižně formuloval základní požadavky a podmínky realizace kurzu. Organizátorům programu poslouží jako osnova a mohou vybrat aktivity a zařadit je do programu tak, aby vyhovovaly mentalitě a zájmům účastníků.

3.5 Struktura a program adaptačních kurzů

Při sestavování programu se vychází ze stanovených cílů, možností lektorů, účastníků a zvoleného prostředí. Důležité je počítat s případnými překážkami, např. změnou počasí, prostředí ... Vyplatí se zaměřit na základní a dosažitelné cíle. Příliš ambiciózními aktivitami nabitý program může být pastí pro žáky i lektory. Zvolené cíle určují jaké se použijí metody, struktura požadavků (psychické, sociální, kognitivní), kde bude činnost probíhat, jaké budou pomůcky a časový rámeček.

V adaptačním soustředění se nejlépe využívají metody zážitkové pedagogiky. Instruktoři Prázdninové školy Lipnice a Hnutí GO! využívali k sestavení programu určité dramaturgie. To znamená, že střídají různé aktivity a hry podle toho, k čemu je chtějí využít nebo ve které fázi kurzu je používají. Z jejich zkušeností čerpá většina profesionálních organizací a lektorů zabývajících se zážitkovými kurzy. Důležité je vytvořit smysluplný celek.

V přípravě lze velmi dobře využít metodu SMART, což je soubor pravidel, při jejichž dodržení se dá lépe vymezit cíl a dospět k jeho realizaci.

S – specifikace cílů, upřesnění

M – měřitelnost (řízený rozhovor, dotazník apod.)

A – akceptovatelnost, přijatelnost pro účastníky

R – realizovatelnost, uskutečnitelnost (prostředí, peníze ...)

T – termíny, plánování

Fáze přípravy a realizace kurzu přehledně sestavili *Hanuš a Chytilová*³² a uvedený postup se dá použít univerzálně pro pořádání jakékoliv akce. Jako prvním krokem se zabývají zvolením **základního cíle**, který v případě adaptačního kurzu vychází už z jeho názvu. Následuje specifikace **cílové skupiny**. To, že si odpovíme na otázku jaké je složení třídy (věk, homogenní x heterogenní, handicap, fyzické předpoklady, motivace, zájmy ...), se kterou na pobyt jedeme, nám pomůže správně sestavit program, jeho dramaturgii a scénář. Nyní následuje vytyčení **konkrétních cílů**, podle kterých vybereme prostředky a oblasti k jejich naplnění. Autoři doporučují techniku *brainstorming*, která zapojí celý přípravný tým. Příklady cílů z Hnutí GO! jsou např.: vzájemné poznání, sebepoznání, tolerance, kreativita, zodpovědnost, komunikace, čestnost aj. **Sestavení realizačního týmu** a rozdělení rolí je další velmi důležitý krok. Když už víme co a proč budeme dělat, je důležité dát dohromady lidi, kteří mají dostatečné znalosti a dovednosti a jsou schopni týmové práce, tak aby realizace akce byla úspěšná. Při sestavování týmu počítáme s různými typy rolí, které členové týmu zastávají. Asi si do týmu nevybereme konfliktního intrikána nebo nespolehlivého lenocha. Autoři Hanuš a Chytilová se domnívají, že pedagogům chybí vědomosti a znalosti public relations (vztahy s veřejností). Podle zkušeností dále usuzují, že se školy už nyní snaží a budou dále snažit tento nedostatek odstranit a dohnat i dovednosti ohledně týmové spolupráce. To však bude ještě chvíli trvat. Myslím, že s neznalostí týmové práce je třeba počítat a upřesnit ji v týmu hned na začátku. Skupinová dynamika týmu, který vzniknul na základě potřeby realizace adaptačního kurzu, je rovněž ovlivňována např. osobností vůdce skupiny, přijatými normami a pravidly, rozdělením rolí, soudržností a velikostí týmu.

Při **zajišťování ubytování a stravování** vybíráme objekt, který splňuje požadavky kurzu i programu. Následuje vlastní **sestavení programu**, který vychází

³² HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, s. 129-141. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

z určitých dramaturgických pravidel. Z programu vyplývá nutnost zajistit **různý materiál a pomůcky včetně vytvoření rozpočtu**. Nesmíme zapomenout na dobrou **propagaci akce a komunikaci s účastníky**. Realizační tým funguje před akcí, v průběhu a na závěr je potřeba akci vyhodnotit.

K tvorbě programu potřebujeme „trojí umění dramaturgické“³³. Něco, jako dovednost namíchání dobrého nápoje, který chutná všem, k tomu ještě zároveň umění vybrat to nejvhodnější a nejúčinnější pro danou akci a předložit to v pravý čas. S tím souhlasí i výše uvedení autoři Hanuš a Chytilová.

Úvodní fáze adaptačního kurzu je věnována motivaci a seznamovacím technikám (Icebreakers), tvorbě společných pravidel. Vždy je důležité použít zpětnou vazbu – reflexi a rozbor. Při GO! kurzech používají lektori tzv. *review - společné ohlédnutí po prožitkové aktivitě s cílem převést prožitek ve zkušenost*.³⁴ Reflexi provádí jednotlivec nebo skupina. Tím, že se zařadí reflexe do programu, získají žáci možnost lépe vnímat a porozumět souvislostem, více to odpovídá realitě, kdy většina lidí reflektuje každodenní zážitky, ovšem málokdo je vědomě rozebírá. „*Zážitek samotný však ještě neznamena, že se z něj člověk něco naučí. Zážitkové vzdělávání je postaveno na reflexi, rozboru zážitku; často se tomu říká „akčně-reflexní cyklus“*. (Joplin, 1981)“³⁵ Nezapomínejme zařadit hry pro zábavu a uvolnění. Středová fáze kurzu je hlavní částí, kdy se má naplnit hlavní cíl. Aktivity jsou opět proloženy reflexí. V závěrečné fázi se program zaměří na upevnění znalostí a dovedností a konečné finále by mělo mít jistý emociální náboj. Samozřejmostí je pečlivá příprava každé aktivity či techniky s popisem a zařazením do scénáře. Využití těchto teoretických poznatků je možné sledovat v praktické části.

3.6 Teorie komfortní zóny

Pro porozumnění některým situacím a skutečnostem při kurzu, je třeba zmínit teorii komfortní zóny. Tato teorie předpokládá existenci tří zón, ve kterých se během života můžeme ocitnout.

³³ HORA, Petr a KOLEKTIV. *Prázdniny se šlehačkou*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1984, s. 71.

³⁴ Gymnasion: portál pro zážitkovou pedagogiku. [www.Gymnasion.org](http://www.gymnasion.org) [online]. [cit. 2012-06-09]. Dostupné z: <http://www.gymnasion.org/vykladovy-slovnicek-zakladnich-pojmu>

³⁵ FRANC, Daniel, Daniela ZOUNKOVÁ, Andy MARTIN. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007, s. 20. Edice aktivit a her. ISBN 978-80-251-1701-9.

1. je zóna komfortu, setrváváme v ní během života nejčastěji. Dostává se nám v ní komfortu, bezpečí a nudy. Jedná se o činnosti, které jsou součástí našeho každodenního života, které přináší nízkou intenzitu prožitku.

2. zóna je zónou stresu a diskomfortu. Je uváděna jako oblast s největším rozvojovým potenciálem. pro osobnost. Zahrnuje činnosti, které jsou pro nás relativně nové a doprovází je silné prožitky, mohou být v kladné emoční rovině, ale i v záporné. Důležité je vystoupit z hranic komfortní zóny dostatečně daleko, překonat stres a obavy, které toto překročení doprovází. V nové situaci se cítíme obvykle příjemně. Něco nového se naučíme, tím rozšíříme hranici v naší komfortní zóně. Příjemný přechod mezi komfortní a diskomfortní zónou můžeme zažít ve stavu flow.

3. zóna je oblastí ohrožení. Vliv na ni mají osobní limity, ale i vnější okolí. Někdy dokonce můžeme v této zóně podlehnout panice, že situaci nezvládneme. Když se nám podaří potíže zvládnout, snažíme se do této situace už nedostat.

S teorií zón je nutné počítat při přípravě kurzů. Vyplatí se znát, případně dobře odhadnout cílovou skupinu, abychom vhodně zvolili náročnost programu.

Obrázek 3 : Teorie komfortní zóny³⁶

3.7 Důvěryhodnost, důvěra a bezpečí

Povinnost zajistit bezpečnost při školních akcích vyplývá pro školy ze zákona. Zároveň tato činnost patří ke standardním pedagogickým povinnostem. To však neznamená, že se jedná o činnost bezproblémovou. Pro mnohé učitele jde o noční můru.

³⁶ Teorie komfortní zóny. In: www.lanovacentra.estranky.cz [online]. [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.lanovacentra.estranky.cz/img/picture/37/teorie.JPG>

Pro adaptační kurzy je nutné v duchu školního řádu sestavit písemně pravidla a s nimi žáky seznámit. Poučení musí být srozumitelné a musí proběhnout na začátku akce. Žáci pokyny po přečtení podepíší. Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k tomu uvádí, že škola zajistí, aby žáci byli poučeni o možném ohrožení zdraví a bezpečnosti při všech činnostech, jichž se účastní při vzdělávání nebo v přímé souvislosti s ním. Pedagogové žáky seznámí s příslušnými pokyny a dokladem o provedeném poučení je záznam poučení, se seznamem a podpisy přítomných žáků. Konkrétní pokyny jsou podrobně uvedeny v metodickém pokynu 37 014/2005-25, čl. 16 - Sportovně turistické kurzy. Samozřejmostí by mělo být řádné pojištění a případné připojištění u seriózní pojišťovny.

Nezbytné je, aby účastníci při nástupu předali vedoucímu akce prohlášení o zdravotním stavu, na kterém by mělo být také uvedeno, jaké případné omezení dítě má, či jaké léky pravidelně užívá a aktuální kontakt na zákonného zástupce. Každý z účastníků má u sebe kartičku zdravotní pojišťovny.

Vytvořit na kurzu bezpečné a důvěryhodné prostředí je samozřejmostí a patří k základním předpokladům kvalitního kurzu. Externí lektori a pedagogové by měli zvládnout i základní psychologické přístupy, umět pracovat s důvěrnými informacemi, které mohou od žáků během kurzu dostat, a měl by jim být vlastní pedagogický takt.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 Adaptační kurz na Hotelové škole

Ve školním, roce 1999 jsem byla jmenována školní metodičkou prevence. Na jedné z prvních vzdělávacích akcí jsem viděla instruktážní film z kurzu GO! Atmosféra i nápady mě nadchly. Nové tisíciletí jsem začínala na Hotelové škole v Plzni jako výchovná poradkyně. V této pozici jsem se setkávala s různými situacemi a chováním žáků a vyučujících. Z pohledu „z venku“ bylo často patrné, že ke spoustě problémů by nedocházelo, kdyby se aktéři více znali, naslouchali si, respektovali se a spolupracovali. Vzpomněla jsem si na seminář a zrodil se první, tenkrát „Seznamovací kurz“.

Škola má obory s maturitou i výučním listem, ale akci jsem zvolila pro učně čili obory s výučním listem.. Bylo to sice náročnější na organizaci, ale vycházela jsem ze zkušenosti, že tito žáci mají mezi sebou mnohem méně neformálních příležitostí k poznání. Jejich vzdělávání je rozděleno na týdenní cykly ve škole a na pracovištích. Kurz byl pozitivně přijat mezi žáky i kolegy a tak od té doby pokračují další. Po počátečním hledání se ustálil i základní scénář kurzu, který podle potřeby aktualizují. Kurz pro jednu třídu (asi 30 žáků) zajišťují mimo výchovné poradkyně ještě 2 učitelé Hotelové školy (třídní učitel a další pedagog) a 1 externista, většinou už stálý spolupracovník z neziskové organizace. V jednom turnusu jsou na kurzu vždy 2 třídy. Škola pořádá 4 třídní turnusy. První dva vyjíždí v posledním srpnovém týdnu. Třetí následuje v prvním týdnu nového školního roku pro sudou směnu a v dalším týdnu pro lichou směnu. Každoročně kurzem prochází ihned při nástupu do školy přibližně 200 žáků.

4.1 Realizovaný kurz 2011

Příprava a realizace kurzu probíhala v několika etapách.

1. Zahájení přípravy kurzu předcházela schůzka s ředitelem školy a se zástupci ředitele školy. Dohodli jsme délku a termíny kurzů a personální zajištění. Pedagogové školy o tom byli informováni na pravidelné poradě v únoru.
2. Následovalo zajištění místa pobytu. Kontaktovala jsem vytipovaná rekreační zařízení pro děti a rezervovala termín pobytu.

3. V červnu následovala schůzka s třídními učiteli, kde jsem jim poskytla informace ke kurzu a nabídla spolupráci na programu. Kolegové mají pravidelně možnost připravit si 1,5 hod. blok v programu pro svoji třídu.
4. V červnu na aktivech pro budoucí žáky jsem informovala a motivovala rodiče nastupujících žáků a předala jim písemné podklady ke kurzu (informace, číslo účtu pro zaplacení pobytu, prohlášení o bezinfekčnosti dítěte) viz *příloha 2,3*.
5. Před odchodem na prázdniny proběhla schůzka týmu a revize programu, dohodli jsme se na úpravách a rozdělili jsme si úkoly.
6. Před nástupem na kurz jsme se ještě jednou sešli. Ověřili jsme si aktuálnost seznamů účastníků, zajištění ubytování a služebního auta k dopravě pomůcek. Každý obdržel program kurzu s poznámkami k některým aktivitám (*obrázek 3*). Dohodli jsme si harmonogram akce včetně dozorů a písemně jsme harmonogram zajištění kurzu předali zástupci ředitele.
7. Realizace kurzu proběhla podle připraveného scénáře.
8. Sešli jsme se po kurzu ke zhodnocení a zpracovali jsme zprávu z akce.

4.2 Program kurzu 2011

Sestavený program tvoří osnovu kurzu a zajišťuje směřování ke splnění základního cíle. Program může být citlivě přizpůsoben aktuálnímu složení a stavu skupiny. Nelze však při změnách postupovat nahodile, činnosti by na sebe měly smysluplně navazovat. Mají-li se aktivity v programu dařit, je důležité vytvořit ovzduší důvěry.

V tomto konkrétním programu jsou záměrně jen sporadicky použity dobrodružné prvky. Důvodem je minimalizace rizik během pobytu. Sraz na akci s budoucími žáky je tradičně před odjezdem na vlakovém nádraží. Třídní učitel podle seznamu zkontroluje účastníky a vybere potvrzení o bezinfekčnosti.

První den je zaměřen na drobné kroky vedoucí k vzájemnému poznání. Po příjezdu do cílové stanice žáky rozdělíme do dvojic. Postupujeme klasicky podle abecedy. Ve dvojicích probíhá během cesty do areálu „interview.“ Než se začneme ubytovávat, tak se představí celý instruktorský tým. Pro vzájemné představení žáků (vhodně uvést), používáme samolepky s křestním jménem, které si sami napíší a nalepí na viditelné místo na oděvu. Zároveň probereme pravidla kurzu. Bloky společných činností jsou plánovány na 90 minut. Vycházíme z ověřené skutečnosti, že déle se

neudrží dostatečná pozornost a zájem. V každém bloku jsou střídány pozvolnější a dynamičtější činnosti. Důležitou aktivitou je tvoření třídních pravidel.

Hlavním **záměrem druhého dne** je budování skupiny a nastartování skupinové spolupráce. Tento den jsme do programu zařadili limeriky (které jsme s kolegyní vytvořily podle školního řádu) *příloha 5*. Nejdelší v programu je hra v okolí místa pobytu. Skupina 6 – 8 žáků, sestavená rozpočítáváním a jeden lektor se pohybují podle mapy na vymezené trase. Délka trasy a náročnost je zvolena podle aktuálního složení a stavu skupiny. (máme vždy připraveno několik variant). Hra je uvedena podle scénáře. Během cesty skupina plní různé úkoly (zjišťuje podrobnosti o zajímavém místě, místní realie, kreslí orientační plánky, plánuje gastronomické aktivity ...) Pedagog svou přítomností garantuje bezpečí, časové rozvržení, ale nezasahuje do plnění úkolů, zapojuje se na požádání jako člen týmu a během cesty skupinu monitoruje. Aktivita je na žácích a ti zvolí, jak budou postupovat. Skupiny putují krajinou tak, aby se potkaly jen minimálně. Pedagogové jsou v telefonickém spojení. Zároveň jsou na počátku ve skupině probrána pravidla, jak se pohybovat podle mapy, jak se chovat v přírodě a jak se od sebe mohou členové skupiny maximálně vzdálit. Je dohodnut postup co dělat, když se někdo ztratí ... Review probíhá večer, kdy skupina hodnotí průběh cesty, na konec odprezentuje ostatním splněné úkoly podle zadání.

Poslední den je věnován zpevnění třídní kontinuity. Jeden programový blok vede jen třídní učitel se svými žáky, bez přítomnosti jiného pedagoga. Záleží na kreativitě učitele, jak tuto část pojme. Poslední aktivitou je psaní pozitivních vzkazů na list papíru přilepený na zádech. Je důležité tuto techniku dobře uvést, aby se všichni zapojili, včetně třídního učitele. Při psaní nenápadně prohlížíme co má kdo napsáno, aby se neobjevily ohrožující výroky. V takovém případě je nutné taktně zasáhnout a v reflexi později vhodně reagovat. Tuto „nabíječku pozitivní energie“ si mnozí žáci i učitelé rádi schovávají.

V závěrečném hodnocení využíváme rychlou techniku teploměru, kdy účastníci lepí k obrázku teploměru samolepící značkovače podle míry spokojenosti. Dalším měřítkem atmosféry kurzu je vzkaz budoucím prvákům, kde jim napíší co je na kurzu čeká. Obě tyto techniky jsou pro žáky přijatelné a aktivně se do nich zapojují. Na stupnici teploměru se pod bodem mrazu objevuje minimum samolepek. Pásmo středu a výše bývá polepeno nejčastěji.

Jelikož kurz probíhal ještě o prázdninách, začínal program až v 9 hodin. V dalších turnusech byl začátek od 8 hodin. Časový harmonogram někdo z účastníků napíše na arch papíru a vylepí na viditelné místo.

Co se osvědčilo:

- Ke společným aktivitám vždy využíváme komunitní kruh, nikdo nesedí mimo (ani učitelé!).
- Mít pro interview připravené písemně otázky, vždy jedenkrát do dvojice. Otázky volit neutrální, ale přijatelné pro věkovou skupinu, která se nezná. Např.:
 - Kde bydlíš?
 - Jakou hudbu posloucháš?
 - Co nejraději jíš a co umíš uvařit sám?
 - Máš nějaké domácí zvíře?
 - Co umíš opravdu dobře?

Dvojice spolu začne rychleji komunikovat a všichni zjišťují odpovědi na jednotné téma. Vhodný počet je 8 – 10 otázek, aby si zapamatovali odpovědi, které budou říkat až odpoledne v programovém bloku.

- Osvědčilo se psát křestní jména na dřevěný kolíček na prádlo (čitelně!), děti si ho připínají podle potřeby.
- Důležitá pravidla kurzu zapsat na papír a ten nalepit na vhodné viditelné místo.
- Je vhodné mít připraveno v zásobě několik „icebreakers“ her (ledolamky) – *místa si vymění všichni kdo ... molekuly ...*
- Seřazování do řady podle určitých kritérií gradujeme podle složení skupiny. Někdy může být seřazení podle velikosti jednoduché, tak zadáme pokyn, že se při řadění nesmí mluvit. Pokud je ve skupině extrémně malý nebo velký jedinec, zvolíme jiné zadání. V chlapeckých skupinách se neosvědčilo první den řazení beze slov podle barvy očí.
- Klubíčko – dostatečně velké klubíčko provázku drží jeden z členů kruhu. Řekne o sobě zajímavou informaci (*chytám 5 let ryby ...*). Ještě před zahájením hry vysvětlíme, jak informaci zveřejnit (aby například nevedla k pozdějšímu zesměšňování). Pozor, aby se informace nezvrhly v černou kroniku nebo přehled úchylností! Proto je lepší, když začne někdo z instruktorů a příležitostně

vhodnými otázkami děti motivujeme. Po vyřčení informace držíme pevně začáteční nit' a klubíčko hodíme někomu před sebou. Ten postupuje stejně. Když řekne informaci, připojí se na nit' a klubíčko odhodí dalšímu v kruhu. Důležité je pamatovat si, co o sobě říkal ten, kdo nám klubíčko hodil a držet odmotanou nit'. Hra pokračuje tak dlouho, až jsou všichni navzájem propojeni nití. Nazpátek postupujeme opačně. Kdo drží klubíčko jako poslední, odhodí ho spolužákovi, který se drží niti za klubíčkem a řekne to, co o sobě tento spolužák říkal.

- Ráno začínat mírným protažením, chodit po kruhu, popřát si dobrý den ...
- K rychlé reflexi poslouží např. poloha zvednuté ruky – ruka nahoře = výborně, před sebou = dobře, dole.= nic moc... V reflexích využívat otevřené otázky.
- Při tvorbě třídních pravidel využít skupinovou práci. Pravidla výstižně a krátce formulovat. Záznam si třídy většinou dají později ve třídě na nástěnku.
- Počítat s různými reakcemi dětí. Např.: Během druhého dne pobytu se přihodilo, že jedna dívka se rozhodla, že odjede předčasně domů. Nejprve jsme se snažili ji motivovat, aby zůstala, ale nakonec jsme kontaktovali rodiče a večer s nimi odjela. Ukázalo se, že pochází z malé vesnice a chodila do malého třídního kolektivu. Pobyt mezi větší skupinou dětí byl pro ni příliš náročný.
- Před odjezdem udělat neformální společné foto, kolektiv si sám zvolí, jak a kam se postaví.

Adaptační kurzy 2011 proběhly bez vážných komplikací. Ve třídách se objevily různé nešvary ale i pozitiva. Mezi největší problémy patří kouření cigaret. Někteří žáci jsou vybaveni elektronickými náhražkami. Všeobecně mají tolerantní přístup k porušování pravidel. Kladem bylo, že se účastníci aktivně podíleli na většině programu a bylo vidět, že je to baví. U učňů déle trvalo, než se rozpovídali. Reflexe jim někdy připadala zbytečná. Pozitivní posun byl vidět v přístupu třídních učitelů. Všichni už byli na kurzu po několikáté a myslím, že pracovali otevřeněji a dokázali zvolit míru odstupu, která jim v předchozích kurzech bránila v navázání kontaktu se žáky.

ŽIHLE SRPEN 2011

Program:

1. den

- 10:30 – 11:00 ihned při příchodu do areálu - bezpečnost - poučení + podpis na seznam
ZÁKLADNÍ PRAVIDLA jsou pro zajištění bezpečnosti a efektivnosti kurzu – napsat je na papír (otázky po instrukci,
- 10:30 – 11:00 UBYTOVÁNÍ
- 12:15 – 14:00 OBĚD – volno
- 12:30 schůzka pedagogů – informace + postupy
- 14:00 – 15:30 Pravidla komunikace – chodíme včas, mobily, stop výrok...mluví jen jeden)
Interview
seřadit skupiny podle interview – podle bydliště (Plzeň, město, vesnice), jídla...
seřadit podle velikosti – podívat se nalevo a napravo a zapamatovat si jméno, kdo je vedle mě, oslovit se jménem
- 15:30 – 16:00 přestávka – rekreační sporty, pole zájmu
- 16:00 – 17:30 seřadit se podle velikosti na čas, abecedy (vždy se pozdravit se sousedy, dbát na oslovení jménem), klubičko – šokující pozitivní informace co umím – zajímavý koníček
místo po mé pravici je volné pro ...protože
- 17:30 – 18:00 přestávka – rekreační sporty, pole zájmu
- 18:00 – 20:00 VEČERĚ – volno – rekreační sporty
- 20:00 – 22:00 večerní program – otázky pro třídního (Žáci formulují očekávání a přání, která mají směrem k třídnímu učiteli a naopak třídní učitel formuluje očekávání a přání, která má směrem ke své třídě. Společně pak tvoří strategii a plán, jak spolu co nejlépe vycházet v běžném školním životě)... pravidla třídy – nový stát – stanoví jak budou mezi sebou žít – musí vycházet ze společenských a školních zvyklostí a pravidel - největší zážitek dne reflexe – rituál,
- 22:45 VEČERKA

2.den

- 8:00 budiček
- 8:30 SNÍDANĚ
- 9:00 – 9:20 ranní setkání – VŠICHNI + protažení (ramsese, gordický uzel)
- 9:30 – 11:00 limeriky, diskuse s třídním učitelem o školním řádu,
2 kruhy – vnitřní a vnější chodí proti sobě a na povel se zastaví osloví se jménem a řeknou si co si o sobě pamatují z klubička nebo z interview
- 11:00 – 11:30 přestávka – příprava osobních věcí na outdoor
- 11:30 – 12:30 příprava na outdoor – název cestovní kanceláře, jaký bude program – zaměření ...
OBĚD
- 12:30 – 18:00 outdoor – plnění úkolů podle zadání
- 18:30 – 20:00 VEČERĚ, – rekreační sporty, pole zájmu
- 20:00 – 22:00 večerní klub – veletrh cestovních kanceláří,
VYTVOŘENÍ
SPOLEČNÉHO PLAKÁTU CK ...
BÁSNÍČKA Z CESTY – ZPRÁVA V TISKU
– reflexe - jedna, dvě, tři, zrcadla – dva proti sobě a jeden opakuje druhého, reflexe
- 22:45 VEČERKA
- #### 3.den
- 8:00 budiček
- 8:30 SNÍDANĚ
- Do 9:00 vystěhovat pokoje
- 9:00 – 9:40 ranní setkání VŠICHNI + protažení (ramsese, obluda)
- 9:40 – 10:00 přestávka
- 10:00 – 11:30 blok třídního učitele
- 11:30 – 12:00 přestávka
- 12:00 – 13:00 Závěrečné hodnocení, vzkazy,
- 13:15 OBĚD
- 13:45 odchod na nádraží

Obrázek 4 : Program

Výzkumná část

4.3 Obsahové zaměření a cíle průzkumu

V teoretické části jsem sledovala kořeny zážitkové pedagogiky. Očekávala jsem, že to bude velmi široké téma s využitím v různých oblastech vzdělávání a výchovy. To se mi při studiu potvrdilo. Co mě velmi překvapilo je, že přestože se v novodobých dějinách pedagogiky odborníci zabývají touto kategorií již více než 100 let, stále není mezi odbornou veřejností dostatečně uznávaná. V souvislosti s teorií zážitkové pedagogiky jsem se zaměřila na ověření jejího využití při adaptaci žáků na nové školní prostředí a zjišťovala jsem, jak je vnímán její význam ve škole, prostřednictvím adaptačních kurzů.

Téma průzkumu jsem zvolila v návaznosti na poznatky, které jsou popsány v teoretické části této práce. Motivovalo mě i to, že adaptační kurzy v Hotelové škole už více, jak deset let pořádáme. Zajímalo mě, jaký význam s odstupem času přikládají kurzu žáci a učitelé, kteří se ho zúčastnili. Je předpokladem, že získané informace o pohledu na kurzy budou podkladem pro následnou organizaci kurzů v dalších letech.

4.4 Výzkumné předpoklady a průzkum

- Většina žáků hodnotí účast na kurzu pozitivně.
- Žáci a učitelé více preferují vícedenní kurz než jednodenní.
- Třídní učitelé hodnotí význam adaptačních kurzů pozitivněji než ostatní učitelé.
- Učitelé, kteří jezdí na kurzy, využívají zpětnou vazbu v běžné výuce častěji než ti, kteří na kurzy nejezdí.

Použité metody a postup průzkumu:

- K realizaci průzkumu jsem použila kvantitativní průzkum, techniku dotazování, což je komunikativní metoda k získání základních informací – zvolení respondenti vyjadřují postoje, názory, motivy, znalosti ... Touto formou jsem získala větší množství odpovědí. Spolehlivost získaných dat však může být ovlivněna prostředím a okolím nebo náladou respondenta. Proto jsem průzkum zadávala sama, abych žáky a ostatní respondenty motivovala k autentické odpovědi. Vypovídající hodnotu jsem podpořila volbou většího počtu respondentů. Hlavním důvodem pro zvolení kvantitativního průzkumu, byla časová a organizační náročnost provedení kvalitativní formy.

- Jako výzkumnou metodu jsem použila dotazník, kde se získává informace prostřednictvím kladení otázek. Respektovala jsem odborné doporučení, že otázka musí být jednoduchá, srozumitelná a jednoznačná. Dotazník byl vytvořen tak, aby dotazované příliš nezatížil a abych dokázala ověřit předem určené hypotézy a získala data k problematice adaptačních kurzů.
- Při šetření mezi pedagogy jsem využila vedle dotazníku i metodu interview.
- V průběhu adaptačních kurzů jsem používala zúčastněné pozorování.
- Průzkum jsem rozšířila o respondenty mimo školu.

Charakteristika výzkumného souboru:

Výzkumný soubor tvořilo 183 žáků prvních ročníků oborů hotelnictví, kuchař, číšník. Z pedagogů se zapojilo 22 členů sboru. Při Dnu otevřených dveří odpovědělo na 150 rozdaných anketních lístků 106 respondentů. Navíc jsem využila internetového dotazníku na webu www.vyplnto.cz, kde se zapojilo 46 respondentů.

4.5 Vyhodnocení průzkumu

Zpracování dat:

Získaná data z uzavřených otázek, které se týkají uvedených výzkumných předpokladů, jsem zpracovala v programu Microsoft Excel, výsledky jsou vyjádřeny čísly, procenty a grafy vygenerovanými z výše uvedeného programu.

Data z otevřených otázek jsem hodnotila na základě četnosti a podobnosti získaných odpovědí.

V poslední části jsou uvedena data získaná z internetového šetření.

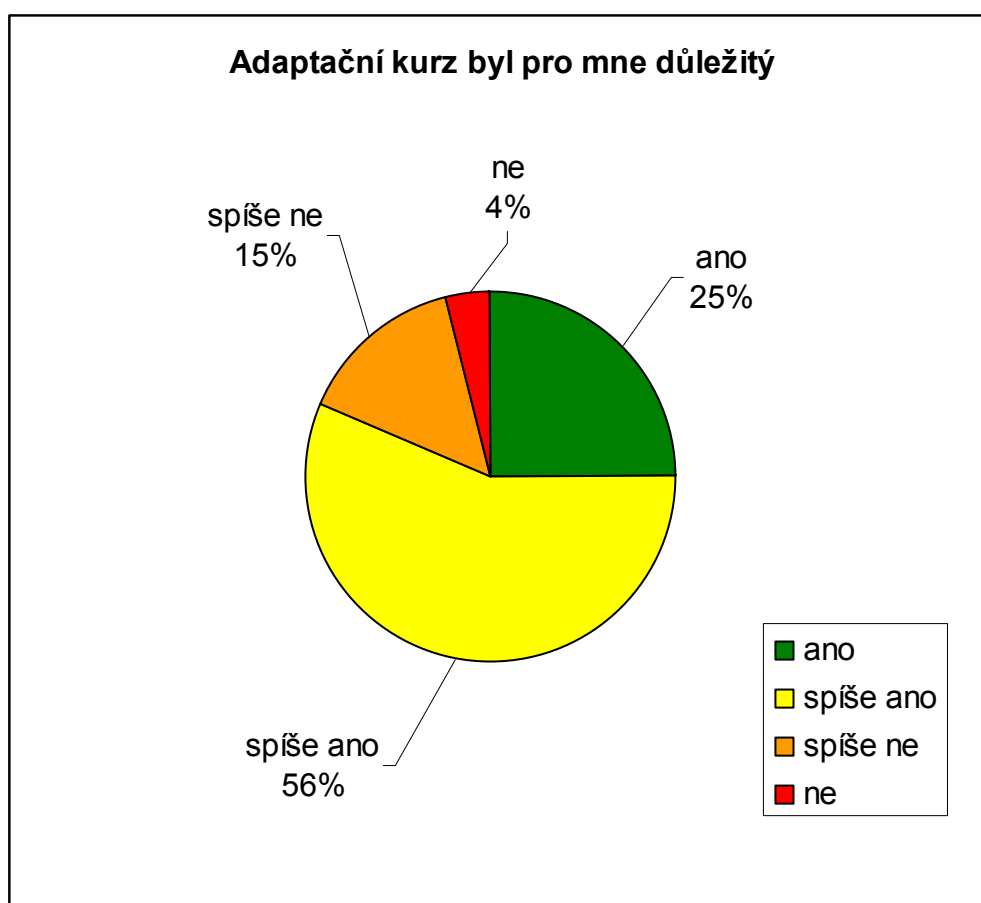
4.5.1 Dotazník pro žáky školy

Otázka č. 1: Adaptační kurz byl pro mne důležitý

Odpověď	Počet
ano	46
spíše ano	103
spíše ne	27
ne	7
Celkový počet respondentů	183

Tabulka č. 1: Důležitost adaptačního kurzu

Z výsledku je patrné, že pozitivně hodnotí účast na kurzu 81% žáků, z nichž pro 25% žáků byl kurz významný a 56% žáků se shoduje v názoru, že kurz byl pro ně byl spíše významný oproti 4%, pro které neměl význam, respektive 15%, pro které spíše neměl význam.

Graf č. 1 : Důležitost adaptačního kurzu - souhrn odpovědí

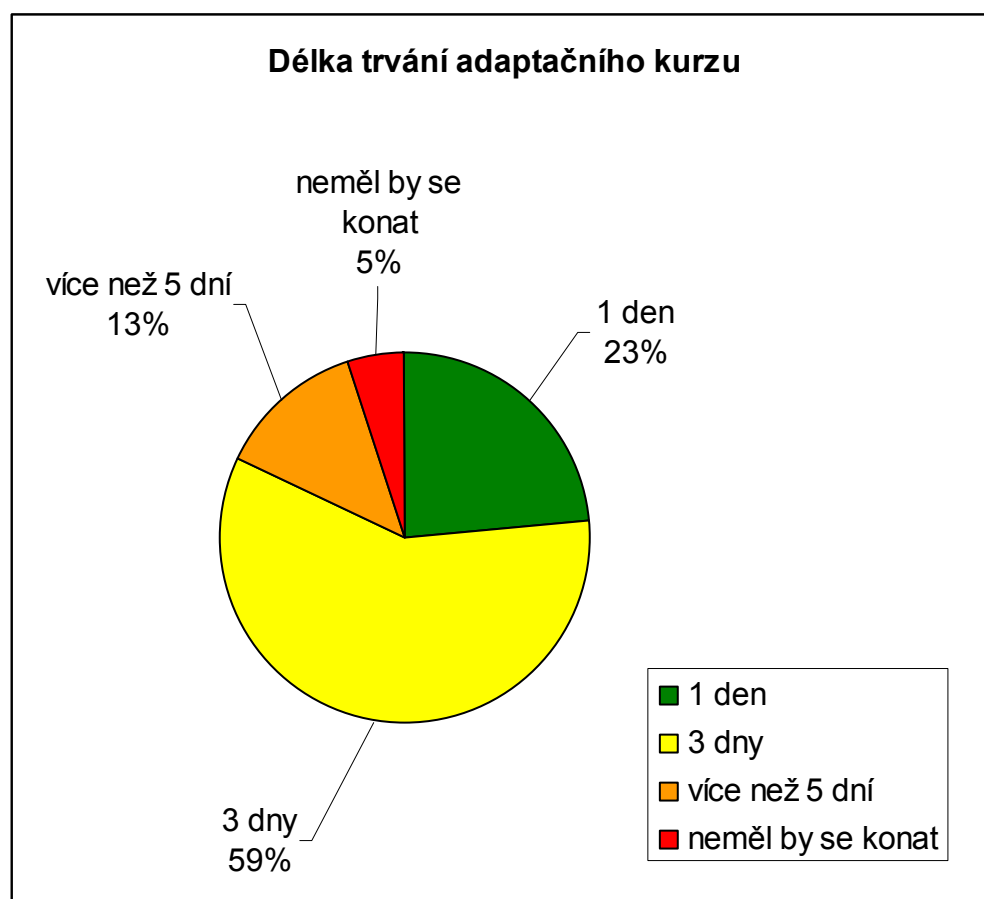
Dotazník pro žáky školy - pokračování:

Otázka č. 2: Délka trvání adaptačního kurzu

Odpověď	Počet
1 den	43
3 dny	107
více než 5 dní	24
neměl by se konat	9
Celkový počet respondentů	183

Tabulka č. 2 : Délka trvání adaptačního kurzu

Z výsledku je patrné, že 59% žáků dává přednost 3dennímu pobytu. Žáci preferují vícedenní kurz než jednodenní.

Graf č. 2 : Délka trvání adaptačního kurzu - souhrn odpovědí

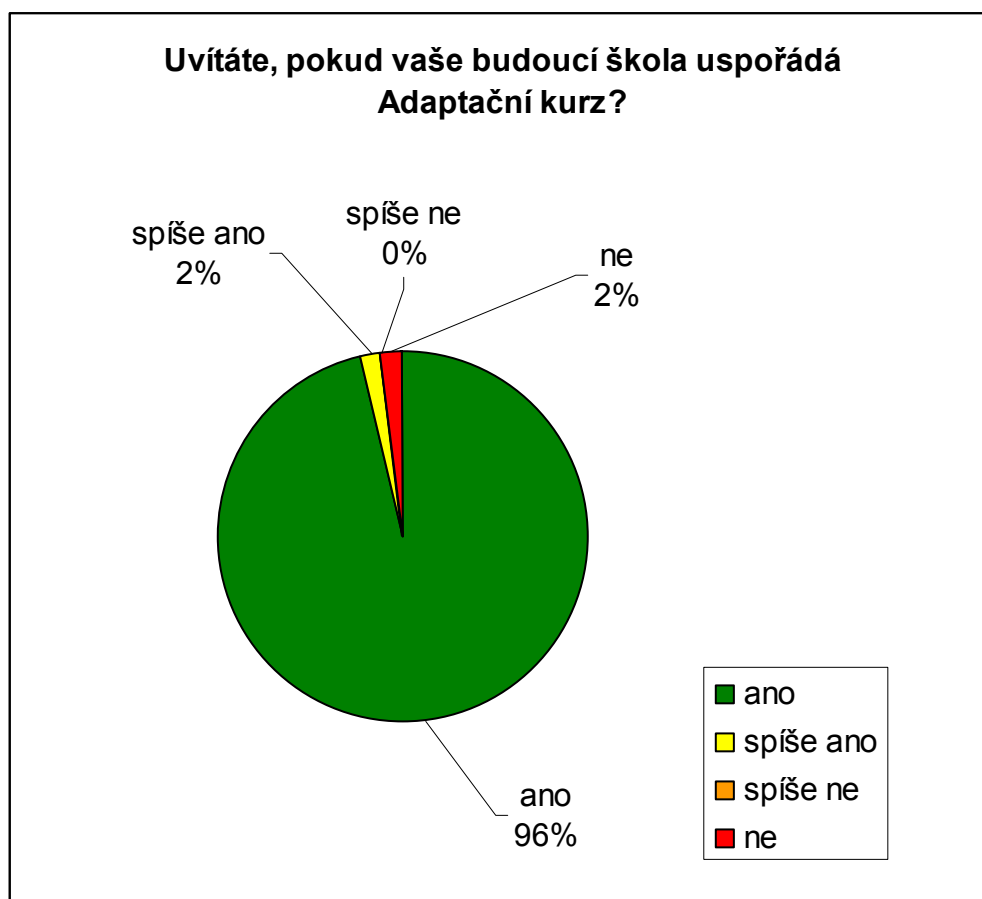
4.5.2 Dotazník pro budoucí žáky

Otázka č. 1 : Uvítáte, pokud vaše budoucí škola uspořádá Adaptační kurz?

Odpověď	Počet
ano	103
spíše ano	2
spíše ne	0
ne	2
Celkový počet respondentů	107

Tabulka č. 3: Uvítáte, pokud vaše budoucí škola uspořádá Adaptační kurz?

Z výsledku je patrné, že ze skupiny odpovídajících respondentů - budoucích žáků školy 96% uvítá, pokud škola Adaptační kurz uspořádá. Pozitivní přístup k účasti na kurzu je shodný s postojem žáků, kteří už na kurzu byli.

Graf č. 3: Uvítáte, pokud vaše budoucí škola uspořádá Adaptační kurz? - souhrn odpovědí

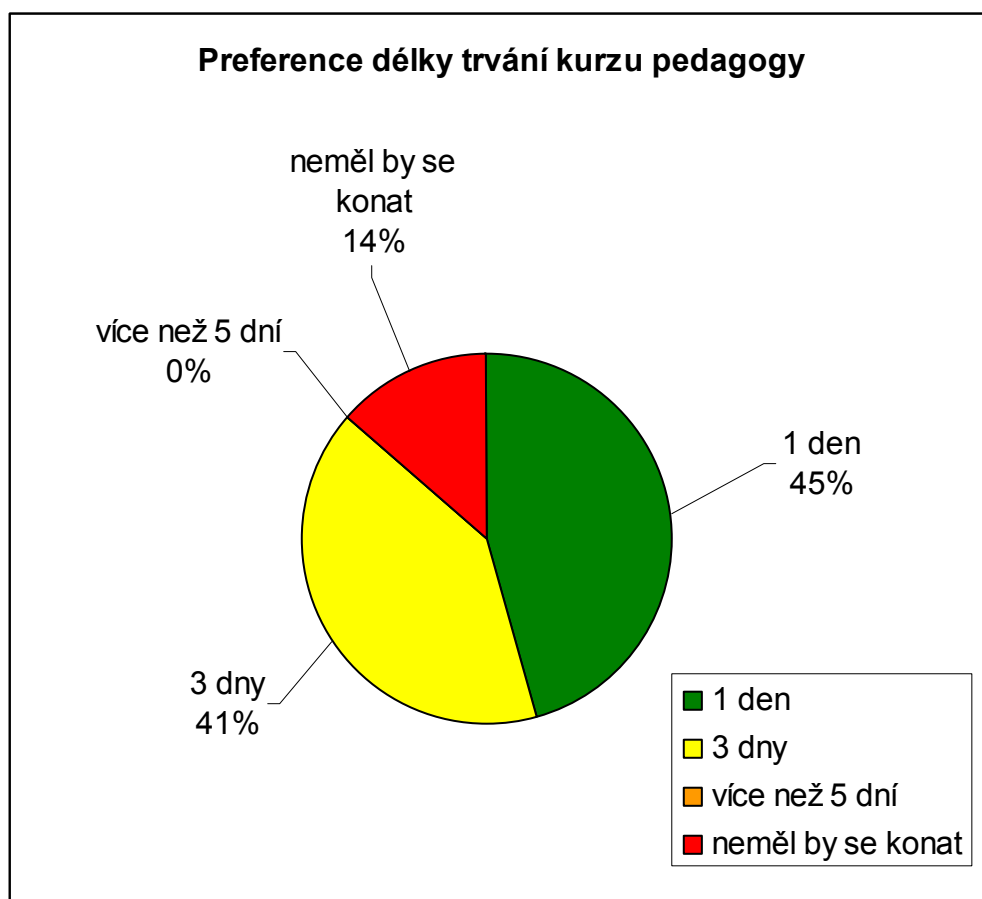
4.5.3 Dotazník pro pedagogy

Otázka č. 1 : Preference délky trvání kurzu pedagogy

Odpověď	Počet
1 den	10
3 dny	9
více než 5 dní	0
neměl by se konat	3
Celkový počet respondentů	22

Tabulka č. 4: Preference délky trvání kurzu pedagogy

Z výsledku je patrné, že 86% pedagogů preferuje nějakou formu adaptačního kurzu. Mezi pedagogy preferujícími jednodenní před třídenním kurzem je rozdíl jen 4%.

Graf č. 4: Preference délky trvání kurzu pedagogy - souhrn odpovědí

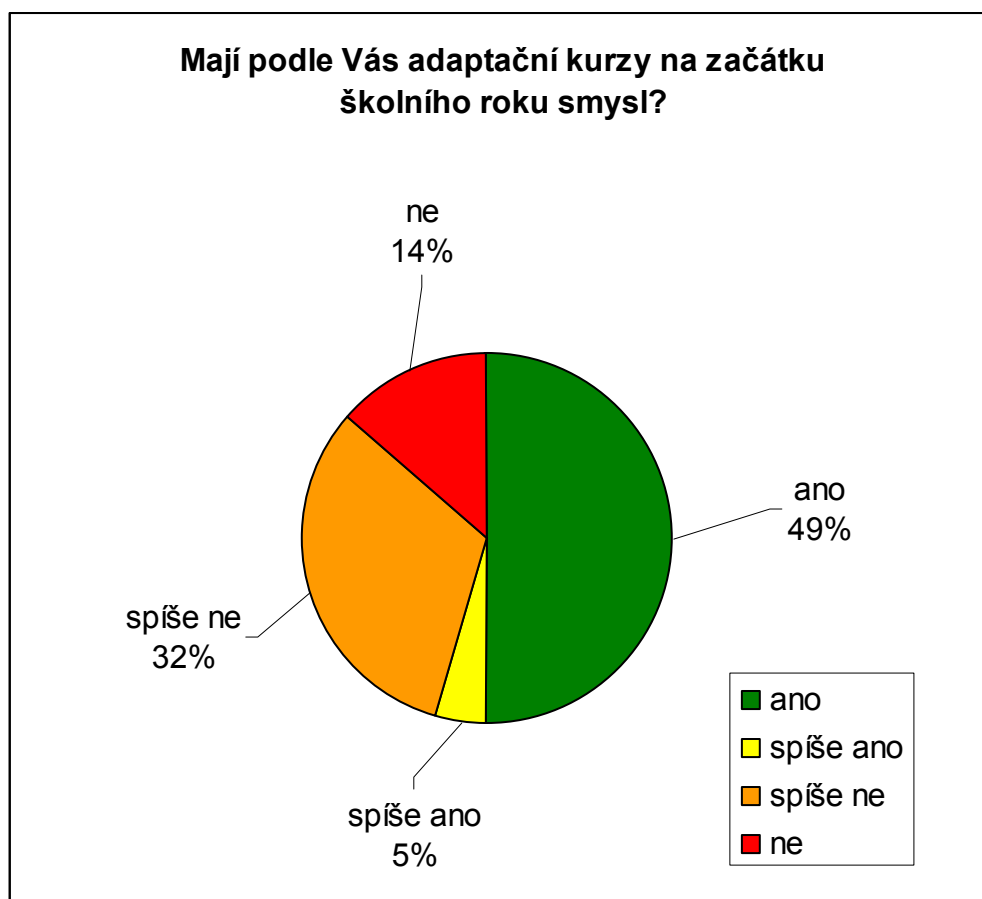
Dotazník pro pedagogy školy – pokračování 1 :

Otázka č. 2 : Mají podle Vás adaptační kurzy na začátku školního roku smysl?

Odpověď	Počet třídních	Počet netřídních
ano	9	2
spíše ano	0	1
spíše ne	4	3
ne	0	3
Celkový počet respondentů	13	9

Tabulka č. 5: Mají podle Vás adaptační kurzy na začátku školního roku smysl?

Z výsledku je patrné, že třídní učitelé vidí větší smysl v adaptačních kurzech než ostatní učitelé. Více ve shrnutí níže.

Graf č. 5: Mají podle Vás adaptační kurzy na začátku školního roku smysl?- souhrn odpovědí

Dotazník pro pedagogy školy – pokračování 2:

Otázka č. 4 : Používáte někdy zpětnou vazbu?

Z oslovených kolegů bylo na kurzu 20 a nikdy nebyli jen 2. Počet účastí je následující:

1 kolega byl – 10x (pravidelný člen týmu)

3 kolegové byli – 4x

7 kolegů bylo – 3x

7 kolegů bylo – 2x

2 kolegové byli – 1x

2 kolegové nebyli na kurzu

Na to, zda využívají ve vyučování zpětnou vazbu, odpovědělo 10 učitelů ano a 9 učitelů ne. Dva učitelé, kteří na kurzu byli, neodpověděli na otázku.

4. výzkumný předpoklad: Učitelé, kteří jezdí na kurzy, využívají zpětnou vazbu častěji než ti, kteří na kurzy nejezdí.

Porovnáním výše uvedených odpovědí zjišťuji, že se nedá vyhodnotit, kteří učitelé využívají zpětnou vazbu více, protože na kurzech nebyli pouze 2 oslovení kolegové.

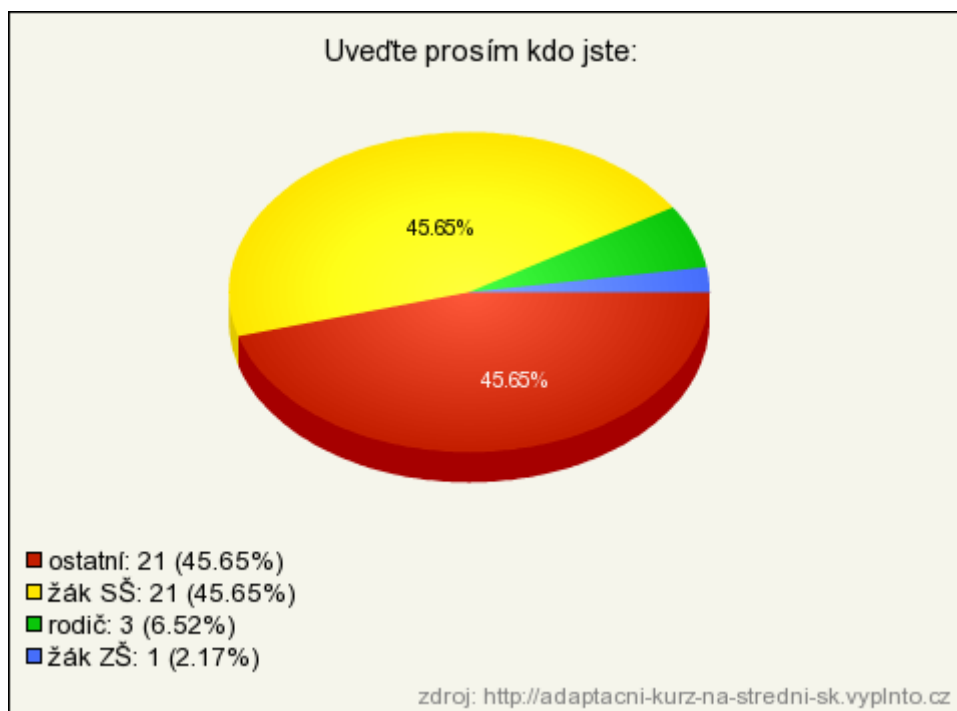
Když jsem průzkum připravovala, zjistila jsem, že existuje možnost realizace dotazníků prostřednictvím internetu. Rozhodla jsem se, že tímto způsobem zkusím zjistit, co o adaptačních kurzech ví internetoví uživatelé. Technicky jsem zvládla vytvoření dotazníku a pravidelně jsem kontrolovala, kolik lidí ho už vyplnilo. Moc mě to bavilo a bylo to i trošku napínavé, protože témat, na která zde můžete reagovat je opravdu mnoho. Kolik lidí asi zvolí to moje?

Průzkum nakonec vyplnilo 46 respondentů. Bylo mezi nimi 21 žáků středních škol, 1 žák základní školy, 3 rodiče a 21 ostatních (mimo uvedené kategorie).

Z odpovídajících 27, tedy téměř 60% z nich uvedlo, že smyslem adaptačních kurzů je, aby se žáci seznámili mezi sebou a s podmínkami ve škole. Mezi respondenty se jich 37 (asi 80%) adaptačních kurzů zúčastnilo a zároveň celkem 31 jich bylo s kurzem spokojeno, respektive 15 spokojeno a 16 spíše spokojeno. Možná to byl i důvod, proč na můj dotazník reagovali. Převážná většina (41) dotázaných odpověděla, že se kurzy pro prváky mají pořádat, ale z následující odpovědi vyplývá, že při volbě školy, to zda škola kurz pořádá, ovlivní jen 8 respondentů. Za optimální považuje 24 dotázaných 3denní kurz a 10 kurz 2denní. Náklady by na jeden den pobytu mohly být pro 14 respondentů 400 Kč, o padesát korun méně, tedy 350 Kč je přijatelné pro 16 respondentů a 300 Kč akceptuje 15 respondentů. Zájem o program kurzu projevilo 37 osob, tedy asi 80%. Přítomnost třídního učitele je důležitá pro 42 (91%) odpovídajících.. Na kurzu by měl být čas na popovídání – uvedlo 30 osob a na sport – uvedlo 19 osob. Pro 30 respondentů je nejvhodnější čas pro kurz první týden v září, pro 11 respondentů je přijatelný. do konce října.

Níže uvedené grafy, které jsem díky internetovému šetření získala, přehledně vypovídají, že je o adaptační kurzy zájem a co respondenti preferují.

Získané odpovědi lze i interpretovat tak, že v dnešní individualizované době schází mnohým lidem dovednosti k navazování osobních (nikoliv virtuálních) kontaktů a zařazení se do kolektivu. To, co je důležité umět v běžném každodenním životě, se dříve mladí lidé učili od svých rodin v přirozeném prostředí. Současná společnost prožívá v této oblasti krizi, která omezuje jedince v různých situacích uspět. Chybí praktický základ. Možná, že internetoví respondenti svým pozitivním postojem k pořádání kurzů, vyjádřili, že každá příležitost trénovat různé sociální dovednosti je dobrá a v tomto případě může být základem úspěšného studia.

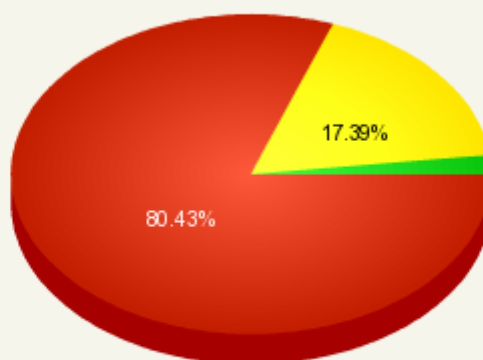

Graf č. 6 : Rozlišení respondenta

Graf č. 7 : Smysl adaptačního kurzu

zúčastnili jste se nějakého Adaptačního kurzu nebo někdo z vašeho okolí:

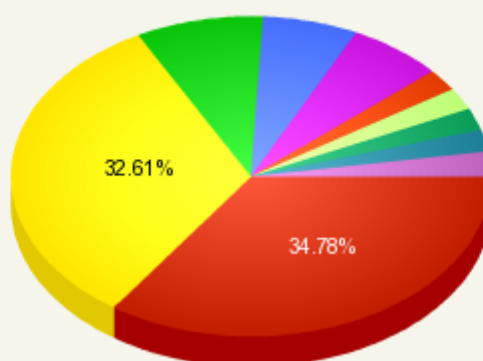

■ ano: 37 (80.43%)
■ ne: 8 (17.39%)
■ nic: 1 (2.17%)

zdroj: <http://adaptni-kurz-na-stredni-sk.vyplnto.cz>

Graf č. 8 : Účast na kurzu

jak jste byli/ byl spokojeni:

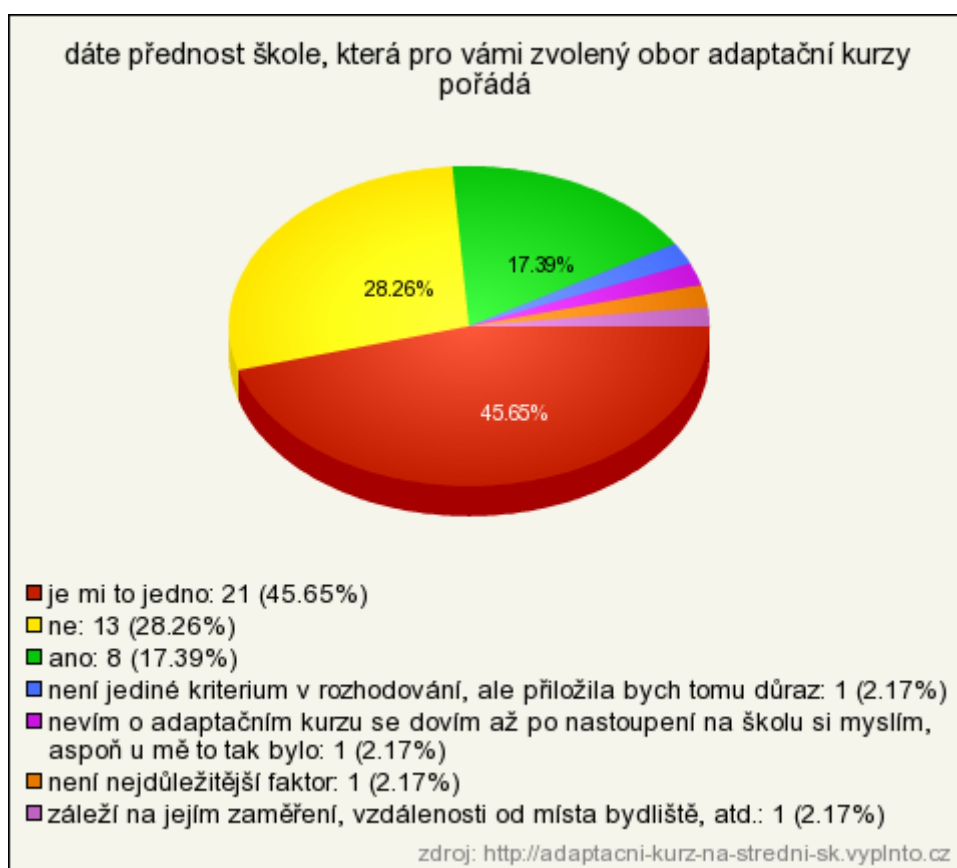
■ spokojen: 16 (34.78%)
■ spíše spokojen: 15 (32.61%)
■ spíše nespokojen: 4 (8.7%)
■ nic: 3 (6.52%)
■ nespokojen: 3 (6.52%)
■ neúčastnil jsem se: 1 (2.17%)
■ .: 1 (2.17%)
■ nikdy jsem se nezúčastnila: 1 (2.17%)
■ nezúčastněna: 1 (2.17%)
■ -: 1 (2.17%)

zdroj: <http://adaptni-kurz-na-stredni-sk.vyplnto.cz>

Graf č. 9 : Spokojenost s kurzem

Graf č. 10 : Pořádání kurzu pro 1. ročníky

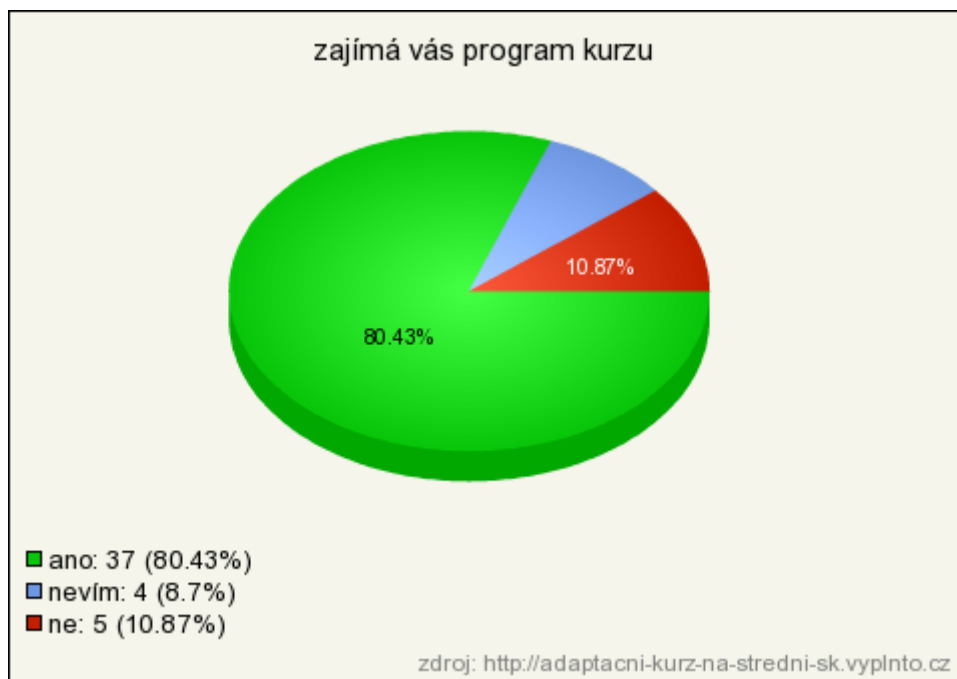
Graf č. 11 : Výběr školy v závislosti na pořádání adaptačního kurzu

Graf č. 12 : Optimální délka kurzu

Graf č. 13 : Zohlednění přijatelnosti ceny kurzu

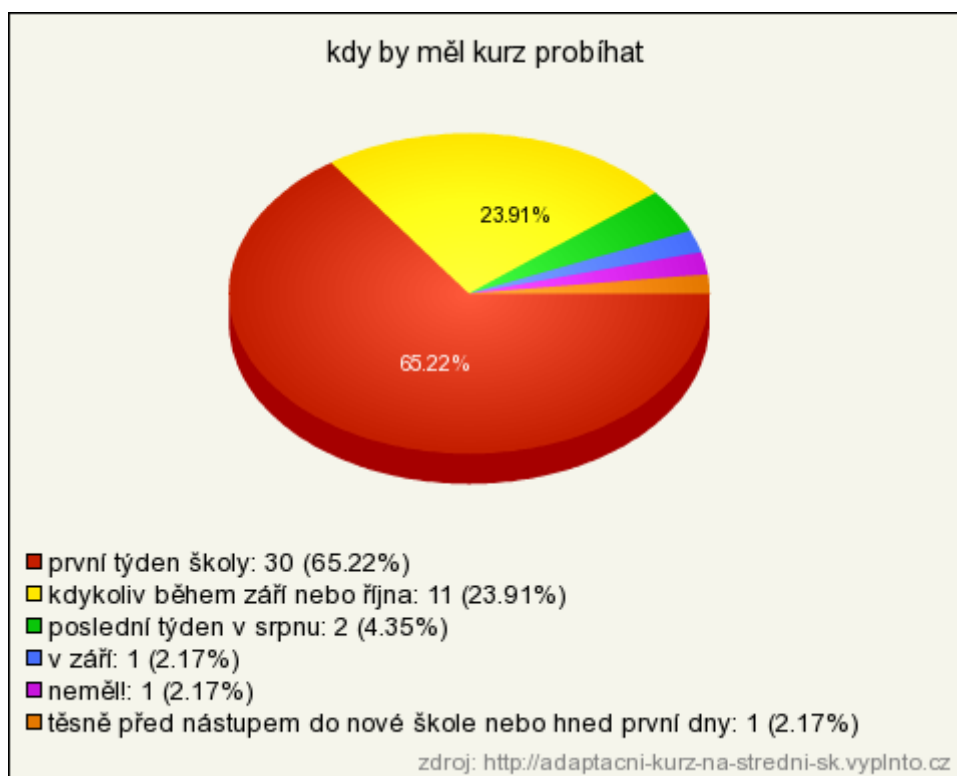
Graf č. 14 : Důležitost programu kurzu

Graf č. 15 : Účast třídního učitele na adaptačním kurzu

Graf č. 16 : Co by na kurzu nemělo chybět

Graf č. 17 : Kdy by měl kurz probíhat

4.6 Shrnutí

Vyhodnocení šetření potvrdilo jen některé předpoklady. Potvrdilo předpoklad kladného přijímání adaptačních kurzů mezi žáky, a to jak těmi, kteří už na kurzu byli, tak mezi budoucími žáky školy. Moje domněnky vycházely z pozorování atmosféry na realizovaných kurzech, ale také z odpovědí při dotazování mezi návštěvníky „Dne otevřených dveří“, kdy hodně dotázaných odpovědělo, že o adaptačním kurzu slyšelo pozitivní informace. Rovněž mezi mimoškolní veřejností je poměrně vysoké povědomí o významu a náplni kurzů. Dokládají to výsledky průzkumu provedeného na stránkách www.vyplnto.cz. Nabízí se logický závěr, že se kurzy už pořádají dlouhou dobu ve většině škol a jejich vliv už zažila velká skupina mladých lidí, kteří se o svoji zkušenost podělili.

Potvrdila se preference kurzů mezi třídními učiteli. Z 13 dotazovaných odpovědělo na otázku, zda kurzy mají smysl, kladně 9, což je asi 69%. Tito kolegové vycházejí z předešlých zkušeností, protože se kurzu již několikrát zúčastnili. Ale během rozhovorů, které jsem k této otázce vedla s kolegy, mnozí doplnili některé výhrady např.:

- „je náročné být na kurzu jako chápající a tolerantní učitel a ve škole mít nároky“
- „uvítala bych, že bych se zúčastnila jen některých částí programu“
- „nechci se s žáky moc osobně sblížit, protože spoustu věcí nemám možnost ovlivnit“
- „jsem nerada přes noc v cizím prostředí“
- je náročné jet na několika denní kurz se žáky, které neznám – problémové chování atd.“
- „štvte mě, že někteří žáci tajně kouří a někdy strhnou další, ve škole to nevidím...“

Uvádím jen často se opakující názory. Proto se mi jeví preference kurzů třídními učiteli jako nejednoznačná. Kolegové si uvědomují praktický význam, ale mnozí pociťují náročnost takové akce nebo své osobnostní limity. Zcela jistě by se dal připravit kurz, který by optimalizoval podmínky pro všechny, ale obávám se, že v současnosti je to nereálné, jak z časových, tak z finančních důvodů.

Co se týká délky kurzu, zde se liší preference žáků, kteří upřednostňují 3denní kurz, na rozdíl od učitelů, kteří se více přiklánějí k jednodennímu kurzu. Učitelů, kteří by jeli i na 3denní kurz, je jen o něco méně než těch s jednodenním kurzem (viz graf).

Předpokládám, že u učitelů výsledek vychází z více příčin. Některé mohou souviset s výše uvedenými názory. O tom, proč tomu tak je, lze jen spekulovat. Obávám se, že většina učitelů zůstává v zóně komfortu. Souvislosti mezi společenským postavením a ohodnocením, finančními příjmy či případnými riziky, které mohou během pobytu nastat, by mohl přinést jen rozsáhlý kvalitní výzkum. Sama za sebe nejsem přesvědčena o efektivitě jednodenního kurzu. Fáze vývoje skupiny nelze urychlit ani dobře reflektovat. Aby byl výsledek uspokojivý, musela by ve škole následovat další cílená práce se skupinou. Nevím, nakolik jsou učitelé takové práce schopni, ať už kvůli narůstajícím povinnostem nebo z osobnostních limitů.

Ve čtvrtém výzkumném předpokladu jsem sledovala, zda učitelé ve výuce využívají techniky zpětné vazby. Zajímalo mě, zda se ukáže souvislost s praktickým používáním zpětné vazby během kurzu a jejím dalším využíváním ve výuce. Můj předpoklad se nedal potvrdit, protože většina dotazovaných se adaptačního kurzu už někdy zúčastnila. Nedalo se vymezit zda techniku využívají po účasti na kurzu více. Usuzuji, že otázka by musela být jinak formulována. Celkově využívá tuto techniku zpětné vazby ve výuce 10 z 22 dotazovaných, což je téměř 46%.

5 Závěr

Celou svoji práci jsem zaměřila na oblast adaptačních kurzů, jako jednu z možností využití technik zážitkové pedagogiky v současném školním systému. Poznatky z historie této oblasti pedagogiky mě obohatily a potvrdily smysluplnost jejího využívání i v dnešní době. Výsledky z praktické části ukazují na funkčnost adaptačních kurzů. Je však nutné hledat konkrétní řešení podle typu školy, složení učitelského sboru apod. Další cestou je nabídnout pobytové kurzy jen těm třídním učitelům, kteří o ně mají zájem a s nimi kurz realizovat.

Na naší škole nakonec vyplynulo, že ve školním roce 2012 – 2013 uspořádáme jen 1denní program pro žáky 1. ročníků. Příčin k tomuto rozhodnutí bylo více. Jedním z hlavních důvodů je délka přijímacího řízení do prvních ročníků, které nyní končí až na konci srpna. Je to z důvodu špatného nastavení možnosti počtu podaných přihlášek na střední školu a nízkého počtu žáků. Takže škola do poslední chvíle neví, kolik žáků ke studiu opravdu nastoupí. Samozřejmě velkou roli hraje i osobnostní složení skupiny přijatých žáků, kdy se rovněž zvyšují rizika výchovných potíží během kurzu, protože přijatí žáci neprocházejí žádnými přijímacími zkouškami a škola nezná úroveň jejich schopností. Myslím, že z toho také pramení odpovědi kolegů na otázku, jak dlouhého kurzu mají zájem se zúčastnit.

Uvedené praktické zkušenosti mohou posloužit pedagogům, kteří se k realizaci kurzů teprve připravují.

Knoflíková válka³⁷**Cíl**

Prožitek dobrodružství.

Charakteristika

V této hře naleznete silné napětí v podobě dobrodružství z boje a z plnění úkolů. Současně ve hře rozvíjíme i tábornické dovednosti, jejichž zvládnutí je důležité pro splnění daných úkolů.

Fyzická zátěž	2–3	Čas na přípravu	1 hod.	Čas na hru	3 hod.
Psychická zátěž	2–3	Instr. na přípravu	1	Instr. na hru	1
Počet hráčů	24–34	Denní doba	den	Roční období	kdykoliv
Terén	Základna, louka, blízkost lesa..				
Materiál	Sekery, pily, provaz, guma, knoflíky, nit, jehly.				

Libreto

Louis Pergaud: Knoflíková válka (pravidelné vstupy cca 5 × 10 min)

Pravidla

Účastníci se losováním rozdělí na dvě stejně početné a stejně silné skupiny. v každé je zvolen vůdce, případně další role dle legendy. Vůdci je dána jedna možnost tajně určit, kdo z lidí ve vedlejší skupině je zvěd a agent. Hra má své tři části.

První část hry: obě skupiny plní zadané úkoly, přitom spolu neustále bojují. Podmínkou bojeschopnosti je mít na oděvu přišito nejméně 5 knoflíků a kolem krku pásku z krepového papíru, která představuje život. Po jejím stržení musí bojovník vydat nepříteli všechny knoflíky, které má na sobě a poté si musí přišít dalších 5 ze zásob, které má skupina ukryty na libovolném místě. Boj musí probíhat mimo zorné pole instruktorů, kteří provinilce přistižené při rvačce trestají potupnými pracemi. Tato část hry trvá jednu hodinu a skupiny přitom shromažďují knoflíky v boji a hledáním zásob nepřítele.

Druhá část hry: poté obě skupiny přicházejí do „vesnice“ a hodnotí se splnění zadaných úkolů, a to tak, že horší skupina musí odevzdat určitý počet knoflíků skupině lepší. Příklady úkolů: táborové stavby (stany, stožár, koza na dřevo, mostek), konstrukce samostřílů a praků, příprava ohně, řezání a štípání dřeva, kácení stromů, nošení kamenů, přesun hlíny atd.

Třetí část hry: je uvedena jako soutěž, při které spolu skupiny měří síly ve sportovním klání, opět za knoflíky. Vítězí skupina, která získá více knoflíků. Během soutěží pochopitelně není boj možný.

Příklady úkolů: štafetový běh, jedení chleba, pití tekutiny, stavba věže z kamínků, navazování hada ze svršků, přenášení vody ve lžičkách, nafukování balónek do prasknutí, roztápění kostek ledu na čas atd.

³⁷ Knoflíková válka. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*. 2005, č. 3, s. 114. ISSN 1214-603x.

Metodické poznámky

U středoškoláků velmi přesně formulujte pravidla, zejména u soutěží a u boje. Každou část hry pro ně přerušte přestávkou, aby se jejich afektivita snížila na přijatelnou normu. Tato věková skupina umí hře skutečně propadnout.

Informace k ADAPTAČNÍM KURZŮM pro rodiče

1. Aby se od počátku studia vytvořil dobrý vztah mezi žáky a školou, pořádá naše škola tzv. Adaptační kurzy.

Vstupní adaptační kurz je významnou školní akcí mimo školu. Je to místo prvního setkání všech členů třídního kolektivu, kde vzniknou základy třídního kolektivu. Žáci navzájem i žáci s třídním učitelem navazují první vztahy.

Získávají informace o škole a mají čas se na školu ptát. Třída během této akce získává atmosféru pro zahájení studia.

2. Termín odjezdu + Místo konání AK (viz instrukce)
3. program neklade žádné nároky na kondici a vybavení žáků, akce je připravena tak, aby se jí mohli zúčastnit i méně obratní žáci.
4. Kurzu se zúčastní – všichni žáci 1. ročníků (je součástí ŠVP), třídní učitelé, výchovný poradce a další pedagogové.
5. Program je naplněn hrami a společnými aktivitami.
6. **Cena** je za třídní pobyt i s dopravou: ... **Kč**, zahrnuje 2x ubytování, celodenní stravu + oběd před odjezdem (platba na účet). **PROSÍME PLATIT VČAS!**
7. Náklady pro pedagogy hradí škola.
8. Informace o adaptačních kurzech naleznete také na www.hsplzen.cz (odkaz výchovný poradce – adaptační kurzy).
9. co s sebou: viz instrukce
10. nahlásit změny nastupování a vystupování + písemný souhlas rodičů
 - před odjezdem odevzdají účastníci potvrzení o bezinfekčnosti (potvrzené v den odjezdu!!!!) **NUTNÉ!**
 - Telefonický kontakt na rodiče během akce napsat na prohlášení
 - léky, které děti užívají nebo potřebují v případě alergie a jiných zdravotních potíží – napsat na prohlášení
 - pokud má účastník pobytu nějaké tělesné nebo zdravotní omezení – připsat na prohlášení (důvěrné a poslouží nám pouze k zajištění příjemného a bezpečného pobytu dítěte.

Částku ...Kč uhradíte, prosím, od 28. 6. do 15. 7. 2011

na číslo účtu :.....

Variabilní symbol (nutný pro identifikaci):

.....

Doklady o zaplacení (kopie výpisu z účtu, ústřížku složenky, pokladní doklad) odevzdávejte ve vrátnici školy (stálá služba) nebo zasílejte na adresu školy nebo oskenované na e-mail:31. 7. 2011.

INFORMACE – H 1.A + H 1.B
ADAPTAČNÍ KURZ žáků Hotelové školy
Žihle

Sraz všech účastníků je ...v ...před vchodem na železniční stanici Hlavní nádraží Plzeň, odjezd vlakem v ...Příjezd zpět ...před budovu Hlavního nádraží. Pobytu se zúčastňují M. Kabátová – pedagog, výchovná poradkyně Hotelové školy, + třídní učitel / učitelka a další 4 pedagogové školy.

PROGRAM NEKLADE ŽÁDNÉ NÁROKY NA KONDICI a VYBAVENÍ ŽÁKŮ!!!

Pro pobyt by účastníci měli mít s sebou sportovní oblečení a obutí a něco na přezutí do pokoje, šátek nutný!!! (tepláky, legíny, kraťasy, trička, svetr, pláštěnku nebo větrovku,...) ostatní podle počasí, ne luxusní, ručník a hyg.potřeby, REPELENT, oblečení na spaní... Areál je u lesa a budeme se v něm pohybovat. Neberte si s sebou žádné šperky ani jiné drahé věci – přehrávače, rádia, mobily...

Důležité upozornění – NUTNÉ!!!

- před odjezdem odevzdají účastníci potvrzení o bezinfekčnosti
- u sebe budou mít občanský průkaz a průkazku zdravotní pojišťovny
- telefon. kontakt na rodiče během akce **NAPIŠTE NA PROHLÁŠENÍ**
- léky, které děti užívají nebo potřebují v případě alergie a jiných zdravotních potíží
- pokud má účastník pobytu nějaké tělesné nebo zdravotní omezení, připište svou informaci pod prohlášení. Vaši informaci budeme považovat za důvěrnou a poslouží nám pouze k zajištění příjemného a bezpečného pobytu dítěte.

-----zde odstříhnete -----

Prohlášení zákonných zástupců dítěte: odevzdat v den odjezdu na Adaptační kurz
 Zákonný zástupce - jméno a příjmení

tel. pro kontakt

.....
 Prohlašuji, že ošetřující lékař nenařídil

jméno a příjmení žáka

změnu režimu, dítě nejeví známky akutního onemocnění (průjem, teplota ...)a okresní hygienik ani ošetřující lékař mu nenařídil karanténní opatření. Není mi též známo, že v posledních dvou týdnech se dítě stýkalo s osobami, které onemocněly přenosnou nemocí. změnu režimu, dítě nejeví známky akutního onemocnění (průjem, teplota ...)a okresní hygienik ani ošetřující lékař mu nenařídil karanténní opatření.

Jsem si vědom/a právních následků, které by mě postihly, kdyby toto prohlášení bylo nepravdivé.

V dne

podpis zákonných zástupců
 dítěte v den odjezdu

Limeriky

Cíl: Rozvoj přesné paměti, spolupráce mezi hráči.

Charakteristika: Hráči se navzájem co nejrychleji učí básně.

Fyzická zátěž:	1
Psychická zátěž:	2
Čas na přípravu:	15 min
Instruktorů na přípravu:	1
Čas na hru:	1 h
Instruktorů na hru:	2 a více (dle počtu skupin)
Počet hráčů:	12 - 40
Věková kategorie:	libovolná, i věkově smíšená
Prostředí:	Les, prostranství se stromy
Denní doba:	přes den
Roční období:	libovolné
Materiál:	5 až 10 básní na jednotlivých papírech, tytéž básně pro každého instruktora, výsledková tabulka a tužka pro každého instruktora, papír a tužka pro každou skupinu Sportovní barevné rozlišovány 6 – 20 ks

Motivace:

Může být různá. Pro usnadnění seznámení s novými pravidly se uvádí tato hra...

Realizace hry:

Na určeném prostoru v lese jsou na stromech různě rozmístěny říkánky, vždy na jednom stromě jedna., mělo by dát trochu námahy je najít. Každá z nich má číslo. Hráči jsou rozděleni do několika skupin, např. na 4 skupiny po osmi hráčích. (Skupiny musejí být alespoň dvě, závodí spolu.) Na počtu hráčů ve skupině závisí počet různých veršovanék. Nesmí jich být málo, aby se hráči nenudili. V uvedeném případě vyhovuje 8 až 10 různých říkánek. Ke každé skupině je přidělen instruktor, který bude kontrolovat přednes básně a zaznamenávat již úspěšně přednesené. Lze přidělit instruktora i pro dvě družstva. Hráči znají počet básní, nevědí, kde přesně jsou, jen mají zhruba určenou oblast. Ale není cílem hledání básní někde vtipně schovaných ani běhání po celém lese. Okraj paseky je dobrým místem. Každá skupina má svoji studovnu, někde mezi místem, kde jsou básně, a místem, kde jsou instruktoři – zkušebna.

Studovny od básniček i samy navzájem od sebe by měly být dostatečně daleko (desítky metrů), aby se nerušily mluvením. Pravidla hry: Hráči ve skupině se rozdělí na dva týmy „učitele a žáky“. Je vhodné týmy od sebe rozlišit (velmi se osvědčily sportovní rozlišovací barevné vesty). „Učitelé“ ve skupině vyběhnou hledat básně, „žáci“ čekají ve studovně. Kdo najde báseň, naučí se ji nazpaměť, příběhne do studovny, zde tu báseň naučí některého svého žáka. Ten pak běží k instruktorovi své skupiny a báseň mu přednese. Instruktor mu řekne, zda udělal chybu či ne, ale neřekne, kde případnou chybu udělal. Hráč se vrací zpět do studovny, kde může situaci konzultovat se spoluhráčem, který jej báseň učil. Ten může odbíhat zpět ke stromu, kde báseň našel, a korigovat chyby. Komunikace těch dvou ale smí probíhat pouze ve studovně („žák“ nikdy nesmí ke stromu)! Každé družstvo musí každou báseň správně přednést jednou, podruhé je to zbytečné. Role hráčů během hry se mohou měnit po domluvě s instruktorem. Cílem hry je správně přednést všechny básně co nejrychleji nebo alespoň co největší počet básní do vypršení časového limitu. Skupina si může na papíru vést přehled o již správně odpřednášených básních.

Metodické poznámky:

Báseň je vždy potřeba vyslechnout celou a teprve na konci oznámit, zda v ní byla chyba nebo byla řečena správně. A to i v případě, že přednášející udělá chybu hned v prvním verši. Báseň musí být přednesena do písmene správně, jinak je oznámena chybnost. Studovny skupin musejí být dostatečně daleko od instruktorů, aby nebyl slyšet přednes až na základnu.

Ukázky říkánek:

Kouřit ve škole je zakázáno,
výjimka u nás není dána.
Drogy a šikana jsou nepřípustné,
tresty jsou za ně vážně přísné.
Hulič závislák strachy kvičí,
že ho tahle škola zničí.

Oblečení, ať je slušné,
pokud možno, tak i vkusné,
žádné dredy, piercingy
a na nohou holínky.

Otázky k Adaptačnímu kurzu

Milí žáci,

dotazník, který vám předkládám, má zjistit, zda pro vás byl “Adaptační kurz” nějak přínosný i po delší době. Výsledky budou podkladem pro moji závěrečnou práci studia učitelství. Prosím o upřímné odpovědi. Dotazník je anonymní. Odpovědi křížkujte nebo vypište.

Děkuji za vyplnění.

Marie Kabátová

	ano	ne	Poznámka
AK jsem se zúčastnil			
Adaptační kurz byl pro mne důležitý	Ano spíše ano	Ne spíše ne	Zakroužkuj zvolenou odpověď
Adaptační kurz byl pro naši třídu důležitý	Ano spíše ano	Ne spíše ne	
Myslím si, že kurz by měl být	1denní 3denní	5 a více denní žádný	
Nejsilnější zážitek z programu kurzu byl:			napiš
Kurz mi pomohl přijmout (pochopit) pravidla nové školy			
1. Na kurzu jsem poznal /a	více než 10 spolužáků - více než 5 spolužáků	méně než 5 spolužáků nikoho	Zakroužkuj zvolenou odpověď

Otázky k “Adaptačnímu kurzu”

Milí kolegové,

dotazník, který vám předkládám, má zjistit, zda pro vás byl v minulosti “Adaptační kurz” nějak přínosný. Výsledky budou podkladem pro moji závěrečnou práci studia učitelství. Prosim o upřímné odpovědi. Dotazník je anonymní. Odpovědi křížkujte nebo vypište.

Děkuji za vyplnění. Marie Kabátová

	ano	ne	poznámka
Mají podle Vás adaptační kurzy na začátku školního roku smysl?	Ano spíše ano	Ne spíše ne	
Jste třídní učitel?			
Kolikrát jste se kurzu zúčastnil/a			
Myslím si, že kurz by měl být	1denní 3denní	5 a více denní žádný	
Která technika– hra zážitkové pedagogiky Vás zaujala?			
Používáte někdy zpětnou vazbu?	Ano spíše ano	Ne spíše ne	
Ovlivnil kurz Váš vztah k některým žákům – v jakém smyslu?	Ano spíše ano	Ne spíše ne	
Využíváte některé techniky z AK?	Ano spíše ano	Ne spíše ne	

Dobry start - Začínáme s třídním učitelem

Cíl: Rozvoj třídního kolektivu, seznámení, spolupráce

Celodenní projekt pro žáky nastupujících 1. ročníku
šk. rok 2012 – 2013

Fyzická zátěž:	1
Psychická zátěž:	2
Čas na přípravu:	Podle potřeby třídního
Instruktorů na přípravu:	1
Čas na projekt:	10 – 11 hodin
Instruktorů na projekt:	2 a více (dle možností)
Počet účastníků:	Školní třída
Věková kategorie:	věkově smíšená
Prostředí:	Příroda, naučná stezka
Denní doba:	přes den
Roční období:	2. školní den v září
Materiál:	Mapy, dalekohled, klubíčko provázku, samolepky, strukturované písemné interview do dvojice, arch na zakreslení mapy, papír a tužky a barevné fixy pro skupinu Sportovní barevné rozlišovány 6 – 20 ks

Motivace:

Projekt uvedeme jako dobrodružnou hru. Naše skupina je nový kmen, který se vytvořil ze zájemců z jiných kmenů a nyní bude žít na neznámém území. Musíme se poznat mezi sebou, naučit se spolupracovat a zmapovat území na kterém se budeme pohybovat.

Realizace hry:

Interview: Během přepravy na místo, které je určené k zahájení hry, žákům rozdáme do vylosovaných dvojic interview a vyzveme je, aby si na otázky vzájemně odpověděli cestou. Po příjezdu na místo vyjdeme po určené trase a na vhodném místě si v komunitním kruhu nejprve sdělíme jména (samolepka) a potom získané informace.

Žáci se rozlosují do asi 4 skupin a dohodnou se, co, která skupina bude cestou zjišťovat, info během cesty zapisují na papír. Následuje krátký přesun po trase.

Klubíčko: Na vhodném místě proběhne tato technika. Následuje krátký přesun po trase.

Tvorba třídních pravidel – každá skupina navrhne 2 – 3 pravidla, která jsou podle nich nutná ve třídě dodržovat. Mluvčí skupiny seznámí s návrhem ostatní. Řízenou diskusí vybírají na čem se shodnou. Pravidla zapíší na papír – vhodné je zařadit nakonec rituál přijetí s podpisem. Následuje krátký přesun po trase.

Limeriky - připraví externí lektoři na určeném místě, kam se skupina přemístila. Hra probíhá podle známých pravidel. Následuje krátký přesun po trase.

Na konci trasy skupina zakreslí mapu území se zjištěnými zajímavostmi a připraví si představení kmene a krátký kmenový pozdrav.

Představení kmene: proběhne za účasti jiných skupin (asi na jednom místě dvě H třídy a na druhém 3 K + Č třídy), učitelů a vedení školy.

Závěr a vyhodnocení hry – navázat druhý den ve škole formou třídnických hodin.

Metodické poznámky:

Třídní učitel a instruktor dohlíží, aby žáci zůstali v rozlosovaných skupinách a nepřecházeli do jiných. Sledují časový harmonogram, aby hra probíhala plynule. Poučte žáky, že během cesty je možné fotografovat jen se souhlasem ostatních!

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam obrázků

Obrázek 1 : Kolbův model	21
Obrázek 2 : Stav plynutí	22
Obrázek 3 : Teorie komfortní zóny.....	35
Obrázek 4 : Program	42

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 : Přehled pedagogických směrů	13
Tabulka č. 2 : Délka trvání adaptačního kurzu	46
Tabulka č. 3: Uvítáte, pokud vaše budoucí škola uspořádá Adaptační kurz?.....	47
Tabulka č. 4: Preference délky trvání kurzu pedagogy.....	48
Tabulka č. 5: Mají podle Vás adaptační kurzy na začátku školního roku smysl?	49

Seznam grafů

Graf č. 1 : Důležitost adaptačního kurzu - souhrn odpovědí	45
Graf č. 2 : Délka trvání adaptačního kurzu - souhrn odpovědí	46
Graf č. 3: Uvítáte, pokud vaše budoucí škola uspořádá Adaptační kurz?- souhrn odpovědí.....	47
Graf č. 4: Preference délky trvání kurzu pedagogy - souhrn odpovědí	48
Graf č. 5: Mají podle Vás adaptační kurzy na začátku školního roku smysl?- souhrn odpovědí.....	49
Graf č. 6 : Rozlišení respondenta	52
Graf č. 7 : Smysl adaptačního kurzu	52
Graf č. 8 : Účast na kurzu	53
Graf č. 9 : Spokojenost s kurzem	53
Graf č. 10 : Pořádání kurzu pro 1. ročníky	54
Graf č. 11 : Výběr školy v závislosti na pořádání adaptačního kurzu	54
Graf č. 12 : Optimální délka kurzu	55
Graf č. 13 : Zohlednění přijatelnosti ceny kurzu	55
Graf č. 14 : Důležitost programu kurzu	56
Graf č. 15 : Účast třídního učitele na adaptačním kurzu.....	56
Graf č. 16 : Co by na kurzu nemělo chybět	57
Graf č. 17 : Kdy by měl kurz probíhat	57

Literatura a internetové zdroje:

- [1] Martiška, P. *Hnutí Outward Bound a zážitková pedagogika*. Praha, 2005. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta filosofická.
- [2] Masilka, D. *Zážitková pedagogika*. Olomouc, 2003. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury.
- [3] Pavlíková, M. *Využití zážitkové pedagogiky na 1. stupni základní školy*. Olomouc, 2007. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta. Dostupné na World Wide Web http://www.odyssea.cz/soubory/k_diplomky_studie_skripta/dp_martina_pavlikova.pdf
- [4] Prázdňinová škola Lipnice. Poslání PŠL [online]. [cit. 3. března 2007]. Dostupné na World Wide Web <http://www.psl.cz/psl/poslani.aspx>
- [5] Gymnasion, časopis pro zážitkovou pedagogiku. Prázdňinová škola Lipnice. Praha: Prázdňinová škola Lipnice. č. 1, jaro 2004. ISSN 1214 603X.
- [6] Průcha, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-736-7567-7
- [7] Hermochová, S. *Skupinová dynamika ve školní třídě*. Kladno: AISIS, 2005. ISBN 80-239-5612-4
- [8] Hanuš, R., Chytilová, L. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2816-2
- [9] Houška, T. *Škola je hra!*. Praha: Tomáš Houška, 1993. ISBN 80-900704-9-3.
- [10] Franc, D., Martin, A., Zounková, D. *Učení zážitkem a hrou. Praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, a.s. 2007
- [11] Činčera, J. *Práce s hrou pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1974-0
- [12] Kabátová, M. *Adaptační kurz na střední škole (výsledky průzkumu)*, 2012. Dostupné online na <http://adaptacni-kurz-na-stredni-sk.vyplnto.cz>.